

ประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการตัดสินใจเลือกแผน การลงทุนสำหรับการเกษียณอายุ¹

รัฐชัย ศีลาเจริญ*
พรอนงค์ บุษราตระกูล**
อนิรุต พิเสฏฐศลาศัย***
รุ่งเกียรติ รัตนบานชื่น*
ณรงค์ฤทธิ อัครเวืองพิภพ****
สุนทรี เหล่าพัดจัน*****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการให้ความรู้ทางการเงินในรูปแบบการจัดอบรมที่มีกลุ่มเป้าหมายและเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจง จะมีผลต่อการเสริมสร้างความรู้เรื่องทางการเงิน (Financial Literacy) และปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุ เช่น ความกังวลต่อผลขาดทุนระยะสั้นและทัศนคติต่อความเสี่ยง หรือไม่ โดยทำการศึกษาจากตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ผ่านการตอบแบบสอบถามทั้งก่อนและหลังการเข้ารับการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการออมเพื่อเกษียณอายุ และแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ (Life-path Investment Plan)

- 1 งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการสนับสนุนเชิงวิชาการจากกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.)
- * อาจารย์ประจำภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- *** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการธนาคารและการเงิน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- **** อาจารย์ประจำภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ***** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

การศึกษาพบว่า การให้ความรู้ทางการเงินที่ได้ออกแบบไว้สามารถยกระดับความรู้ และปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุได้ โดยผลในการยกระดับความรู้ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างตัวอย่างที่มีปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ และ การศึกษาต่างกัน ในขณะที่ ผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อความเสี่ยงมีความแตกต่างกันระหว่างตัวอย่างที่มีภาระทางการเงินต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า การให้ความรู้มีผลต่อ กระบวนการตัดสินใจลงทุนในทุกขั้นตอน กล่าวคือ การรับรู้ของสมาชิกก่อนการเข้ารับ การอบรมว่าตนสามารถเลือกแผนการลงทุนได้ สามารถเพิ่มประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการ เห็นด้วยกับหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ การที่สมาชิกเห็นด้วยกับหลักการลงทุน ทำให้ ประสิทธิภาพต่อการยอมรับว่าแผนการลงทุนนี้มีความเหมาะสมกับตนสูงขึ้น การยอมรับ ดังกล่าวทำให้ประสิทธิผลต่อการตัดสินใจเลือกแผนการลงทุนเองสูงขึ้น และการตัดสินใจ เลือกแผนการลงทุนเองทำให้ประสิทธิผลต่อการแนะนำต่อบุคคลอื่นสูงขึ้นเช่นกัน

คำสำคัญ: การให้ความรู้ทางการเงิน ความรู้เรื่องทางการเงิน การออมเพื่อการเกษียณอายุ แผนการ ลงทุนแบบสมดุลตามอายุ

The Effectiveness of Financial Education on Making Investment Choices of Saving for Retirement¹

*Ruttachai Seelajaroen**

*Pornanong Busaratrakul***

*Anirut Pisedtasalasai****

*Roongkiat Ratanabanchuen**

*Narongrit Assawareungpipop*****

*Suntharee Lhaopadchan******

Abstract

This study measures the effectiveness of financial education to improve financial literacy and attitudes toward investment for retirement of individuals. A tailored-made approach to education on saving for retirement and life-path (or life-cycle) investment plan is used to educate individuals who are members of Thailand's Government Pension Fund (GPF). The results are analyzed from questionnaires answered by the participants before and after the education sessions.

¹ This research has received academic supports from the Government Pension Fund (GPF)

* Lecturers, Department of Banking and Finance, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University.

** Associate Professor, Department of Banking and Finance, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University.

*** Assistant Professor, Department of Banking and Finance, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University.

**** Lecturer, Department of Statistics, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University.

***** Assistant Professor, Faculty of Management Sciences, Kasatsart University, Sriracha Campus, Cholburi.

The results show that an appropriate design of financial education could significantly improve financial literacy as well as the attitudes of the individuals toward investment for retirement. The improvement in financial literacy is not diversified across members, although their characteristics, such as gender, age, and education level, are different. Conversely, the effect of financial education on attitude toward risk depends on whether the individuals have been experiencing financial burden. The study also finds that financial education affects the investors in all steps of their investment decision-making processes. The awareness of investment choices before the education helps increase the effectiveness of education on convincing the participants to accept the principles of life-path investment. This acceptance, in turn, raises the effectiveness of education on the participants to actively make investment choices and to recommend the plan to others.

Keywords: Financial Education, Financial Literacy, Saving for Retirement, Lift Path Investment Plan

1. บทนำ (Introduction)

พัฒนาการที่สำคัญประการหนึ่งของระบบบำนาญจำนวนมากในหลายๆ ประเทศ คือ การที่ภาครัฐหันมาใช้รูปแบบกำหนดเงินสะสม (Defined Contribution-DC) ในการออมภาคบังคับ (Mandatory Saving) อย่างแพร่หลายมากขึ้น (OECD Global Pension Statistics, 2013) ทั้งนี้เพื่อลดภาระของงบประมาณแผ่นดินและกระตุ้นให้ผู้มีงานทำมีส่วนร่วมในการออมเพื่อการเกษียณของตนเอง ระบบ DC โดยทั่วไปจะกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนรวมเพื่อนำเงินที่ผู้ออม (สมาชิก) และนายจ้างสะสมเข้ากองทุนไปลงทุน แล้วนำเงินลงทุนพร้อมผลประโยชน์มาจ่ายคืนสมาชิกเมื่อถึงวัยเกษียณอายุ ดังนั้นในระบบ DC สมาชิกต้องแบกรับความเสี่ยงด้านผลตอบแทนจากการลงทุนเอง นอกจากนี้ ในปัจจุบันหลายประเทศได้กำหนดให้ผู้ให้บริการจัดการกองทุนเสนอแผนการลงทุนทางเลือก นอกเหนือจากแผนแรกเข้า (Default Plan) ให้สมาชิกเลือกลงทุนได้ (Impavido, Lasagabaster, & Garcia Huitron, 2010) สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้นำรูปแบบ DC มาใช้กับระบบบำนาญข้าราชการ ในปี พ.ศ. 2540 เพื่อชดเชยระบบเดิมที่เป็นแบบกำหนดผลประโยชน์ (Defined Benefits-DB) ซึ่งถูกลดการจ่ายผลประโยชน์ลง และได้จัดตั้งกองทุนบำนาญข้าราชการ (กบข.) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารการลงทุน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย คือ แม้มีแผนการลงทุนที่เป็นทางเลือกแล้ว สมาชิกกลับไม่เลือกแผนการลงทุนและไม่เปลี่ยนแผนการลงทุนเมื่อเวลาผ่านไป ทำให้เงินลงทุนส่วนใหญ่ของกองทุนบำนาญข้าราชการอยู่ในแผนแรกเข้าหรือ Default Plan (IOPS, 2012) สำหรับ กบข. ในปี พ.ศ. 2557 มีสมาชิกสัดส่วนถึง 99% ลงทุนอยู่ในแผนแรกเข้า การที่สมาชิกยังคงเลือกลงทุนตามแผนแรกเข้าอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ รวมทั้งการขาดความรู้เรื่องทางการเงินของสมาชิก (Beshears, Choi, Laibson, & Madrian, 2006) ซึ่งหากสมาชิกไม่สามารถเลือกและปรับเปลี่ยนแผนการลงทุนให้เหมาะสมกับความสามารถในการรับความเสี่ยงที่เปลี่ยนไปของตนแล้ว ย่อมเกิดผลเสียต่อการบรรลุเป้าหมายการออมของสมาชิกได้ เช่น เมื่อสมาชิกมีอายุมากขึ้น เข้าใกล้วัยเกษียณอายุและเหลือเวลาการทำงานน้อยลง หากสมาชิกยังคงลงทุนในตราสารทุนในสัดส่วนที่สูง จะทำให้เงินลงทุนได้รับผลกระทบอย่างสูงจากภาวะตลาดที่ผันผวน แต่หากปรับสัดส่วนการลงทุนมาตราสารหนี้เพิ่มขึ้นก็จะช่วยให้ไม่ต้องรับผลกระทบมากนักจากภาวะตลาดดังกล่าว¹

¹ ตัวอย่างหนึ่งของผลจากการที่สมาชิกไม่ปรับลดความเสี่ยงของการลงทุนเมื่อเข้าใกล้วัยเกษียณ คือ เหตุการณ์ที่เกิดกับผู้เกษียณอายุในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและตลาดหุ้นทั่วโลกตกต่ำ ทำให้สมาชิกกองทุนที่เกษียณอายุในปีนั้นและลงทุนในแผนตราสารทุนได้รับผลขาดทุนจำนวนมาก (Impavido et al., 2010)

Christelis Jappelli และ Padula (2010) Guiso และ Jappelli (2008) Lusardi (2000) และ Van Rooij Lusardi และ Alessie (2012) พบว่าการให้ความรู้ทางการเงินมีผลต่อการตัดสินใจลงทุนที่เหมาะสมของครัวเรือนและบุคคล ที่ผ่านมามีหลายองค์การรวมทั้ง กบข. เอง ก็ได้มีความพยายามให้ความรู้ด้านการลงทุนแก่สมาชิก อย่างไรก็ตามการให้ความรู้มีหลายรูปแบบ เช่น จัดอบรม จัดสัมมนา ทำแผ่นพับเผยแพร่ เขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ และทำคลิปวิดีโอเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งการให้ความรู้เหล่านี้มีต้นทุน จึงเกิดคำถามที่สำคัญว่าการให้ความรู้จะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการลงทุนของสมาชิกได้จริงหรือไม่ และการให้ความรู้รูปแบบใดมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการให้ความรู้ทางการเงินในรูปแบบการอบรมต่อการเพิ่มพูนความรู้เรื่องทางการเงิน (Financial Literacy) และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุ เช่น ความกังวลต่อผลขาดทุน ทัศนคติต่อความเสี่ยง และการเลือกแผนการลงทุนที่เหมาะสมด้วยตนเองของตัวอย่างที่เป็นสมาชิก กบข. ซึ่งเป็นการออกแบบการวิจัยแบบ DC ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย² ความเข้าใจดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการออกแบบการให้ความรู้ รวมทั้งกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการให้ความรู้ในอนาคต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้สมาชิกสามารถเลือกแผนการลงทุนที่เหมาะสมได้เอง อันจะเป็นผลดีต่อความยั่งยืนของระบบบำนาญบำนาญข้าราชการ รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการอบรมเพื่อการเกษียณอายุในระบบ DC อื่นๆ เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

งานวิจัยหลายชิ้น เช่น Van Rooij, Lusardi และ Alessie (2011a, 2011b) Kim Kratzer และ Leech (2001) Lusardi (2008) และ Skimmyhorn (2012) ระบุว่า การให้ความรู้ทางการเงินที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายชัดเจนและมีการพัฒนาเนื้อหาที่สอดคล้องกับเป้าหมายดังกล่าว จะมีผลต่อการยกระดับความรู้เรื่องทางการเงินและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ได้รับความรู้ อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งการให้ความรู้ในรูปแบบการจัดอบรมเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงออกแบบการให้ความรู้ในลักษณะการอบรม และตอบข้อซักถาม โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการออมและการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุของผู้เข้าอบรมโดยตรง รวมทั้งอธิบายเรื่องการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุ ผลตอบแทนและความเสี่ยงของสินทรัพย์แต่ละกลุ่ม ความสามารถในการรับความเสี่ยงของผู้ลงทุน และหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ (Life-path Investment Plan)

² ในปี พ.ศ. 2557 กบข. มีสินทรัพย์ภายใต้การบริหารกว่า 713,945 ล้านบาท และครอบคลุมสมาชิกที่เป็นข้าราชการถึงกว่า 1.2 ล้านคน (GPF, 2015)

ในปัจจุบัน แผนการลงทุนสมดุลตามอายุ หรือ Life-path Investment Plan เป็นแผนการลงทุนที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ทั้งนำมาเป็นแผนแรกเข้าและแผนทางเลือกของกองทุนบำเหน็จบำนาญในหลายประเทศ (Impavido *et al.*, 2010; IOPS, 2012) เพื่อลดภาระของสมาชิกในการปรับเปลี่ยนแผนการลงทุนเมื่อเวลาผ่านไป แผนการลงทุนนี้จะกระจายการลงทุนไปในสินทรัพย์หลายประเภทที่มีความเสี่ยงและผลตอบแทนคาดหวังแตกต่างกัน โดยกำหนดสัดส่วนการลงทุนไว้ล่วงหน้า และให้มีการปรับสัดส่วนการลงทุนในสินทรัพย์แต่ละประเภทโดยอัตโนมัติเมื่อเวลาผ่านไป ซึ่งรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การปรับสัดส่วนการลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยง เช่น ตราสารทุนให้แปรผกผันกับอายุของสมาชิก กล่าวคือ ลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงในสัดส่วนที่สูงเมื่อสมาชิกมีอายุน้อย และปรับลดสัดส่วนสินทรัพย์เสี่ยงลงเมื่อสมาชิกมีอายุเพิ่มขึ้น ซึ่งแผนการลงทุนนี้สอดคล้องกับหลักการที่ว่าความสามารถในการรับความเสี่ยงจะแปรผกผันกับอายุของบุคคล

ผลจากงานวิจัยนี้จะทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงประสิทธิผลของการให้ความรู้ด้านการออมเพื่อการเกษียณ ซึ่งจะมีนัยเชิงนโยบายอย่างน้อยสองประเด็น คือ ประเด็นแรก การให้ความรู้ในรูปแบบอบรมสามารถยกระดับความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกี่ยวกับการออมและการลงทุนของปัจเจกชนได้หรือไม่ และประเด็นที่สอง การให้ความรู้ในรูปแบบอบรมกับกลุ่มบุคคลลักษณะใดจะมีประสิทธิผลดังกล่าว ซึ่งสิ่งที่พบจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงินแก่หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง คำตอบที่จะได้เหล่านี้มีความสอดคล้องกับความจำเป็นในปัจจุบันของสังคมไทยที่เข้าสู่สังคมสูงอายุ ในขณะที่โครงสร้างครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐที่ต้องการให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจและรับผิดชอบต่อการออมเพื่อการเกษียณของตนเองมากขึ้น อันเป็นการลดภาระด้านงบประมาณของรัฐในอนาคต

2. ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) และวัตถุประสงค์ของงานวิจัย (Research Objectives)

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้สามารถแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.1) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และความรู้เรื่องทางการเงิน

งานวิจัยหลายชิ้นพบว่า ความรู้เรื่องทางการเงินสามารถส่งผลถึงพฤติกรรมและการตัดสินใจทางการเงินของบุคคลหรือครัวเรือน เช่น Bernheim (1995, 1998) พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ นอกจากจะไม่มีความสามารถในการคำนวณแม้เป็นคณิตศาสตร์อย่างง่าย และขาดความรู้ทางการเงินแล้ว ครัวเรือนเหล่านั้นยังมีพฤติกรรมการออมแบบไม่เป็นระบบ ในขณะที่ Hilgert, Hogarth,

และ Beverly (2003) Lusardi และ Mitchell (2007) และ Stango และ Zinman (2009) พบว่า ผู้ที่มีระดับความรู้เรื่องทางการเงินต่ำมีแนวโน้มที่จะคำนวณดอกเบี้ยผิดพลาด จึงมีการสะสมความมั่งคั่งไว้ไม่เพียงพอ มีสัดส่วนการเป็นหนี้สินที่สูงมาก รวมทั้งเข้าไปถือสัญญาเงินกู้ที่มีเงื่อนไขที่ไม่ดี (Gerardi, Goette, & Meier, 2010)

ดังนั้นในประเด็นแรก คณะผู้วิจัยต้องการทดสอบว่าความรู้เรื่องทางการเงิน ความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้เมื่อเกษียณอายุ และทัศนคติต่อการยอมรับความเสี่ยงของสมาชิก มีความแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ลงทุน และภาระทางการเงินหรือไม่ ผลที่ได้จะมีประโยชน์ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการให้ความรู้ในอนาคต เนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับรายได้ เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้ ในขณะที่ความรู้เรื่องทางการเงิน ความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้เมื่อเกษียณอายุ และทัศนคติต่อการยอมรับความเสี่ยงของบุคคล เป็นสิ่งที่สังเกตได้ยาก เช่น Agnew และ Szykman (2005) Bodie (2003) และ Dvorak และ Hanley (2010) วิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล และได้ให้คำแนะนำว่ากองทุนบำนาญบำนาญ ควรให้ความรู้ทางการเงินเพิ่มเติมสำหรับสมาชิกที่มีรายได้ต่ำ และระดับการศึกษาต่ำ

2.2) ประสิทธิภาพของการให้ความรู้ ต่อการยกระดับความรู้เรื่องทางการเงิน

Christelis และคณะ (2010) Guiso และ Jappelli (2008) Shum และ Faig (2006) และ Van Rooij และคณะ (2012) ระบุว่า การขาดความรู้ความเข้าใจในการลงทุนเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่ทำให้บุคคลไม่ถือครองสินทรัพย์เสี่ยง เช่น ตราสารทุน และคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ความเข้าใจของผู้ลงทุนเพิ่มขึ้นเพียงพอที่จะทำให้พฤติกรรมการลงทุนเปลี่ยนไปได้ ความรู้เรื่องทางการเงินมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างความตระหนักรู้ทางการเงิน ซึ่งจะมีผลต่อครัวเรือนในการตัดสินใจลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยง และถือครองกลุ่มหลักทรัพย์ที่ได้กระจายความเสี่ยงอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ Lusardi (2000) ระบุว่าโปรแกรมการให้ความรู้ทางการเงิน (Financial Education Program) ช่วยทำให้บุคคลสามารถตัดสินใจออมทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งรวมถึงการออมเพื่อการเกษียณอายุได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น

รูปแบบและวิธีการให้ความรู้ทางการเงินเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการให้ความรู้ Van Rooij และคณะ (2011a, 2011b) ได้ให้ความคิดเห็นต่อรูปแบบและวิธีการให้ความรู้ทางการเงินว่า จากการศึกษาที่ระดับความรู้ทางการเงินมีความแตกต่างกันอย่างมาก เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา อายุ และเพศ ดังนั้นโครงการให้ความรู้ทางการเงินที่มีประสิทธิผลจึงไม่ควรกำหนดให้มีลักษณะเดียวกันสำหรับคนทุกกลุ่ม (One-Size-Fits-All) แต่ควรกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการ ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ Kim และคณะ (2001) Hilgert และคณะ (2003)

และ Lusardi (2008a, 2008b) พบว่าการให้ความรู้ทางการเงินที่มีลักษณะกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เฉพาะและออกแบบเนื้อหาให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายนั้น (Targeted and Tailored Approach) ทำให้การให้ความรู้มีประสิทธิผลต่อการยกระดับความรู้เรื่องทางการเงิน และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผู้ได้รับความรู้อย่างมีนัยสำคัญ

งานวิจัยในด้านการออมเพื่อการเกษียณอายุบางชิ้น ได้เน้นไปที่รูปแบบการอบรมที่จัดขึ้น เฉพาะกลุ่มให้กับลูกจ้างโดยบริษัทที่เป็นนายจ้าง เช่น Madrian และ Shea (2001) พบว่าแรงงานที่ ได้รับความรู้ทางการเงินที่จัดโดยบริษัทที่เป็นนายจ้างเองมีแนวโน้มมากขึ้นที่จะคำนวณเงินที่ต้องการ ในยามเกษียณ เปลี่ยนการตัดสินใจทางการเงินหลังจากคำนวณ และมีการออมเพื่อเกษียณเพิ่มขึ้น Skimmyhorn (2012) ซึ่งศึกษาหลักสูตรการเงิน 8 ชั่วโมงภาคบังคับของทหารในกองทัพของ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ข้อสรุปเหมือนกันว่า พนักงานบริษัทและทหารที่เข้าร่วมโครงการอบรมใน หลักสูตรดังกล่าวจะมีทั้งอัตราการมีส่วนร่วมและอัตราการสะสม ในแผนการออมเพื่อเกษียณแบบ 401(k) เพิ่มขึ้นมากกว่าบุคลากรขององค์กรที่ไม่มีโครงการอบรม หรือทหารที่ไม่ได้ร่วมหลักสูตรอบรม ทั้งนี้ การให้ความรู้ในรูปแบบการจัดอบรมเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิผลมากที่สุด Muller (2000) และ Clark และ Schieber (1998) ระบุว่าเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่นายจ้างให้ความรู้ทางการเงิน แก่ลูกจ้างที่อธิบายเกี่ยวกับกองทุนบำเหน็จบำนาญ มีประสิทธิผลในการเพิ่มอัตราการสะสม ในขณะที่เอกสารที่อธิบายข้อมูลทั่วไปด้านการเงินและเศรษฐกิจไม่มีผลกระทบต่ออัตราการสะสม Bernheim และ Garrett (2003) พบว่าการให้ความรู้ทางการเงินซึ่งนายจ้างเป็นผู้จัดให้ (Employer-Based Financial Education) จะช่วยกระตุ้นให้เกิดทั้งการออมโดยทั่วไปและการออมเพื่อการ เกษียณในกลุ่มผู้มีเงินออมต่ำถึงปานกลาง Dolvin และ Templeton (2006) ศึกษาบริษัทที่ปรับ โครงสร้างระบบบำนาญเป็นแบบ DC พร้อมกันกับจัดอบรมให้ความรู้ทางการเงินแก่ลูกจ้าง พบว่า ลูกจ้างที่เข้าร่วมอบรมมีความเข้าใจในกระบวนการวางแผนเพื่อการเกษียณที่ดีขึ้น และสามารถจัด กลุ่มหลักทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพดีกว่าลูกจ้างที่ไม่ได้เข้าร่วมอบรม

ในประเด็นที่สอง คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าการให้ความรู้ทางการเงินในรูปแบบจัดอบรม จะสามารถช่วยยกระดับความรู้เรื่องทางการเงิน และเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเงิน เช่น ลดความ กังวลต่อการขาดทุนระยะสั้นของการลงทุน³ เพิ่มความเต็มใจในการรับความเสี่ยง และเพิ่มความ เข้าใจต่อหลักการของแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุให้มากขึ้น ได้หรือไม่ โดยคณะผู้วิจัยได้

³ เนื่องจากการลงทุนใน กบข. เป็นการลงทุนระยะยาว สมาชิกจะสามารถถอนการลงทุนเมื่อเกษียณอายุหรือลาออก จากราชการเท่านั้น ดังนั้นสมาชิกไม่ควรมีความกังวลมากเกินไปต่อความผันผวนในระยะสั้น เพราะความกังวล ดังกล่าวอาจส่งผลต่อการเลือกประเภทของสินทรัพย์ที่ไม่เหมาะสมได้ เช่น เลือกลงทุนในสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงต่ำ ในสัดส่วนที่สูงเกินไป

ออกแบบการอบรมให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการออมและการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมสัมมนาโดยตรง และแสดงผลของความเล็งและผลตอบแทนคาดหวังของเงินลงทุนใน กบข. ของผู้เข้าร่วมอบรมเป็นรายบุคคล รวมทั้งกำหนดรูปแบบการอบรมให้เป็นมาตรฐานเดียวกันในตัวอย่างทุกกลุ่มที่ศึกษา เพื่อทดสอบประสิทธิผลของการให้ความรู้ในรูปแบบดังกล่าว

2.3) ปัจจัยส่วนบุคคลและประสิทธิผลของการให้ความรู้

งานวิจัยที่ศึกษาถึงประสิทธิผลของการให้ความรู้ทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการออมเพื่อการเกษียณอายุ ส่วนใหญ่พบว่าประสิทธิผลของการให้ความรู้ นอกจากจะขึ้นอยู่กับรูปแบบการให้ความรู้แล้ว ยังมีความแตกต่างกันของประสิทธิผลตามความต่างกันของปัจจัยส่วนบุคคล เช่น Ameriks และ Zeldes (2001) และ Clark d'Ambrosio และ Sawant (2003) ศึกษาประสิทธิผลของการจัดอบรมโดย TIAA-CREF Institute โดยเปรียบเทียบผลการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อการเกษียณ ทั้งก่อนและหลังการได้รับความรู้ทางการเงิน พบว่าหลังการอบรมเพศหญิงต้องการขยายอายุเกษียณ เพิ่มเป้าหมายเงินได้หลังเกษียณ และเปลี่ยนแผนทางเลือกในกองทุนบำเหน็จบำนาญ Lusardi (2008) กล่าวถึงการตัดสินใจออมว่าเป็นผลของการตัดสินใจเพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด ภายใต้ข้อจำกัดของงบประมาณตลอดช่วงอายุ ความรู้ทางการเงิน ข้อมูลและแหล่งคำปรึกษาทางการเงิน การให้ความรู้ทางการเงิน และการออกแบบแผนการลงทุนหลัก (Default Plan) ที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่เสริมกันให้มีการตัดสินใจออมเพื่อเกษียณได้ดีขึ้น Oehler และ Werner (2008) เสนอเพิ่มเติมว่า การให้ความรู้ทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อเกษียณอายุควรทำในช่วงอายุที่เหมาะสมของผู้ออม เช่น เวลาที่ต้องตัดสินใจออมหรือลงทุน หรือภายใต้สภาพแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับผู้ตัดสินใจโดยตรง เช่น สถานที่ทำงาน Lusardi (2003) ระบุว่า การเข้าร่วมอบรมเพื่อการเกษียณ มีผลให้ความมั่งคั่งโดยรวมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่มีความมั่งคั่งต่ำและมีระดับการศึกษาต่ำ Joo และ Grable (2005) พบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง รายได้สูง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย และมีทัศนคติทางการเงินที่ดี มีแนวโน้มสูงที่จะมีโปรแกรมการออมเพื่อเกษียณ และหากได้เข้าร่วมโครงการให้ความรู้ทางการเงินซึ่งแม้จะไม่ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะสั้น แต่ช่วยสร้างความมั่นใจในยามเกษียณ (Retirement Confidence) เพิ่มขึ้น

ประเด็นที่สาม คณะผู้วิจัยจะศึกษาว่าประสิทธิผลของการให้ความรู้มีความแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลอันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ลงทุน ภาระทางการเงิน หรือไม่ นอกจากนี้ยังศึกษาด้วยว่าการให้ความรู้จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นขั้นตอนอย่างไร ในที่นี้คณะผู้วิจัยสนใจว่าการให้ความรู้ทางการเงินจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออมให้สมาชิกหันมาปรับเปลี่ยนแผนการลงทุนได้หรือไม่ ผ่านการวิเคราะห์ผลของการให้ความรู้ต่อการ

เปลี่ยนแปลงในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการตัดสินใจลงทุนของสมาชิก โดยใช้แนวคิดกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการของ Kotler (1994) ซึ่งแบ่งการตัดสินใจเป็น 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ความตระหนัก (Awareness) คือ สมาชิกตระหนักถึงการมีอยู่ของแผนการลงทุนทางเลือก ขั้นที่ 2 ความเห็นด้วย (Agreement) คือ สมาชิกเห็นด้วยกับหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ ขั้นที่ 3 การประเมิน (Evaluation) คือ สมาชิกประเมินว่าแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุเหมาะสมกับตน ขั้นที่ 4 การนำมาใช้ (Adoption) คือ สมาชิกต้องการเปลี่ยนแผนการลงทุนจากแผนแรกเข้ามาเป็นแผนสมดุลตามอายุ และขั้นที่ 5 การแนะนำให้ผู้อื่น (Suggestion) คือ สมาชิกเห็นว่าแผนสมดุลตามอายุเหมาะที่จะนำมาเป็นแผนแรกเข้า

สำหรับหน่วยงานกำกับดูแลการออมเพื่อการเกษียณ รวมทั้งผู้ให้บริการจัดการกองทุนรวม วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการให้ความรู้แก่สมาชิก คือ เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและมากพอที่จะสามารถเลือกและปรับเปลี่ยนแผนการลงทุนให้เหมาะสมกับตนในแต่ละช่วงเวลา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่หน่วยงานเหล่านี้จะต้องเข้าใจถึงผลกระทบของการให้ความรู้ต่อขั้นตอนต่างๆ ของการตัดสินใจลงทุนของสมาชิก ความรู้ดังกล่าวสามารถนำมาใช้เพื่อกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมของการให้ความรู้ รวมทั้งนำมาปรับปรุงกระบวนการให้ความรู้เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์

3. วิธีการวิจัย (Methodology)

ส่วนนี้ของบทความจะอธิบายถึงวิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามงานวิจัยถึงประสิทธิผลของการให้ความรู้ด้านการออมและการลงทุนต่อการตัดสินใจเลือกแผนการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุ โดยกระบวนการเก็บข้อมูลมีขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

- 1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา
- 2) การออกแบบแบบสอบถาม
- 3) การสุ่มเลือกตัวอย่าง
- 4) การจัดกลุ่มสัมภาษณ์ให้ความรู้

เพื่อศึกษาถึงผลของการอบรมให้ความรู้ คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมอบรมผ่านการตอบแบบสอบถามที่ได้จัดเตรียมไว้ ทั้งก่อนและหลังการอบรมให้ความรู้ หลังจากนั้นจึงได้นำข้อมูลที่ได้นำประมวลและวิเคราะห์ผลการศึกษา

3.1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการให้ความรู้ในรูปแบบการจัดอบรมเป็นสมาชิกของ กบข. เนื่องจากผู้วิจัยได้รับโอกาสและการสนับสนุนจาก กบข. จึงสามารถเข้าถึงตัวอย่างดังกล่าวได้ และทำให้ได้ตัวอย่างที่ปกติสามารถเข้าถึงได้ยาก (Unique Data Set)

3.2) การออกแบบแบบสอบถาม

เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้ คือ การศึกษาประสิทธิผลของการให้ความรู้ ดังนั้นแบบสอบถามจึงถูกสร้างขึ้นมา 2 ชุด สำหรับตอบก่อนการให้ความรู้ และสำหรับตอบหลังการให้ความรู้ ตามลำดับ⁴

แบบสอบถามก่อนการให้ความรู้ ประกอบด้วยคำถาม 7 ส่วน คือ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล และประสบการณ์การลงทุนของผู้ตอบแบบสอบถาม 2. ความรู้ด้านการลงทุน 3. รูปแบบการลงทุนที่เหมาะสมสำหรับการออมเพื่อการเกษียณ 4. ความตระหนักต่อความเสี่ยง 5. ความเต็มใจในการรับความเสี่ยง 6. การยอมรับในหลักการลงทุนแบบแผนสมดุลตามอายุ และ 7. การตระหนักถึงทางเลือกในการลงทุนของตน

แบบสอบถามหลังการให้ความรู้ ประกอบด้วยคำถาม 6 ส่วน คือ 1. ความรู้ด้านการลงทุน 2. รูปแบบการลงทุนที่เหมาะสมสำหรับการออมเพื่อการเกษียณ 3. ความตระหนักต่อความเสี่ยง 4. ความเต็มใจในการรับความเสี่ยง 5. การยอมรับในหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ และ 6. ระดับของผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจ

3.3) การสุ่มเลือกตัวอย่าง

การศึกษานี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นในการนำแผนลงทุนสมดุลตามอายุมาใช้เป็นแผนลงทุนหลักในมุมมองการสำรวจด้วยตัวอย่าง (Sample Survey) ที่เน้นวิธีการทางสถิติเพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร และให้ค่าสถิติที่มีความคลาดเคลื่อนไม่เกินที่ยอมรับได้ แต่เป็นการศึกษาในมุมมองของการจัดอบรมกลุ่ม ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะระดมความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมอบรมที่มีความหลากหลายในด้านภูมิประเทศ เพศ อายุ ประเภทข้าราชการ และความสนใจหรือไม่สนใจที่จะเข้าสู่แผนลงทุนสมดุลตามอายุ ดังนั้นในการวางแผนเกี่ยวกับขนาดกลุ่มของการอบรม คณะผู้วิจัยจึงจำแนกสมาชิก กบข. ตามถิ่นพำนัก เพศ อายุ และประเภทข้าราชการ

⁴ เพื่อความกระชับของบทความ แบบสอบถามทั้ง 2 ชุด จะไม่ถูกรวมอยู่ในบทความนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านที่สนใจสามารถสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับแบบสอบถามได้จากคณะผู้วิจัย

เนื่องจากภาคต่างๆ ของประเทศไทย มีความต่างกันในภูมิประเทศ ความเชื่อท้องถิ่น วิถีชีวิต ค่าครองชีพ ฯลฯ ดังนั้น เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ครอบคลุม คณะผู้วิจัยจึงเลือกจังหวัดตัวแทน 1 จังหวัดในแต่ละภาคของประเทศ โดยจังหวัดดังกล่าวต้องมีสมาชิก กบข. ที่กระจายตัวไปในหลายกลุ่มประเภทของข้าราชการ และมีจำนวนสมาชิกเป็นจำนวนมากเทียบกับจังหวัดอื่นในภาคเดียวกัน ในที่สุดได้จังหวัดตัวแทน คือ กรุงเทพมหานคร ลพบุรี เชียงใหม่ ชลบุรี อุบลราชธานี ราชบุรี และสงขลา ในส่วนของเพศ แบ่งออกเป็นเพศหญิงและชาย ในส่วนของอายุ แบ่งสมาชิกออกเป็น 8 ช่วงอายุ ช่วงละ 5 ปี ได้แก่ 21-25 ปี 26-30 ปี และเพิ่มขึ้นช่วงละ 5 ปี จนถึง 56-60 ปี ในส่วนของประเภทข้าราชการ แบ่งประเภทข้าราชการตามการกระจายตัวของจำนวนสมาชิก กบข. ในแต่ละประเภทราชการ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ข้าราชการครู ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหาร และ ข้าราชการอื่นๆ⁵

ตามเกณฑ์การแบ่งกลุ่มสมาชิกข้างต้น สมาชิก กบข. ทั่วประเทศจึงถูกแบ่งออกเป็น 448 กลุ่มย่อย ($7 \times 2 \times 8 \times 4$) แต่ละกลุ่มย่อยกำหนดขนาดตัวแทนกลุ่มย่อยละ 3 คน เพื่อให้มีความหลากหลายของตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อย รวมเป็นจำนวนสมาชิก กบข. ที่ต้องเชิญเข้าร่วมการอบรมทั้งสิ้น 1,344 คน ในจำนวนนี้มีสมาชิกตอบรับเข้าร่วมอบรมจำนวน 916 คน ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยแถวตั้งที่หนึ่งแสดงชื่อจังหวัดที่ทำการสำรวจ แถวตั้งที่สองแสดงขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ แถวตั้งที่สามแสดงจำนวนสมาชิก กบข. ที่ตอบรับการเข้าร่วมการอบรม ซึ่งคณะผู้วิจัยจะกำหนดให้มีจำนวนมากกว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ เพื่อแก้ปัญหาคกรณีจำนวนผู้มาเข้าร่วมการอบรมจริงน้อยกว่าที่ได้ตอบรับ แถวตั้งสุดท้ายแสดงจำนวนผู้ที่เข้าร่วมอบรมและตอบแบบสอบถามจริง มีจำนวน 702 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่ต้องการ คือ 560 คน

⁵ ข้าราชการที่เป็นสมาชิก กบข. แบ่งเป็น 13 ประเภท คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พลเรือน ตำรวจ ทหาร พลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ส่วนท้องถิ่น ฝ่ายตุลาการ ฝ่ายอัยการ รัฐสภาสามัญ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ตุลาการศาลปกครอง สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยมี ข้าราชการครู ตำรวจ และทหาร เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนสมาชิกสูงสุด เพื่อไม่ให้เกิดกลุ่มย่อยของตัวอย่างมากเกินไป การศึกษานี้จึงแบ่งกลุ่มข้าราชการออกเป็น 4 กลุ่ม ตามที่ระบุข้างต้น

ตารางที่ 1 การกระจายตัวของตัวอย่างตามจังหวัดต่างๆ

จังหวัด	ขนาดกลุ่มขั้นต่ำ (คน)	จำนวนตอบรับ (คน)	จำนวนที่ร่วม สัมมนาจริง (คน)
กรุงเทพฯ	80	100	76
ชลบุรี	80	121	95
เชียงใหม่	80	126	99
ราชบุรี	80	155	114
ลพบุรี	80	100	80
สงขลา	80	156	121
อุบลราชธานี	80	158	117
รวม	560	916	702

3.4) การจัดอบรมและการบรรยายให้ความรู้

3.4.1) รูปแบบการจัดอบรมและการบรรยายให้ความรู้

ก่อนการเข้ารับความรู้ สมาชิกที่เข้าร่วมการอบรมจะต้องตอบแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจรวมทั้งทัศนคติต่อการลงทุนก่อนการอบรม (แบบสอบถาม ก.) หลังจากนั้นผู้เข้าร่วมอบรมจะได้รับฟังการบรรยายเกี่ยวกับการออม การลงทุน และแผนการลงทุน หลังสิ้นสุดการบรรยายและตอบข้อซักถาม สมาชิกที่เข้าร่วมอบรมจะต้องตอบแบบสอบถามอีกชุดหนึ่งเพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งทัศนคติต่อการลงทุนหลังการอบรม (แบบสอบถาม ข.) กิจกรรมทั้งหมดใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง โดยเป็นระยะเวลาอบรมประมาณ 1 ชั่วโมง ซึ่งระยะเวลาอบรมนี้ถูกกำหนดเพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณของข้อมูลและความรู้ที่คณะผู้วิจัยต้องการนำเสนอแก่สมาชิก ในแต่ละรอบมีผู้เข้าร่วมอบรมประมาณ 40-50 คน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีเวลาตอบแบบสอบถามอย่างเต็มที่รวมทั้งคณะผู้วิจัยมีบุคลากรเพียงพอในการให้ความช่วยเหลือระหว่างการตอบแบบสอบถาม และดูแลในระหว่างการให้ความรู้ ดังนั้นในแต่ละพื้นที่ที่ทำการสำรวจจะมีการจัดอบรม 2 รอบ รวมเป็นการอบรมทั้งสิ้น 14 รอบ และมีผู้เข้าร่วม 702 คน การจัดอบรมมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 (15 นาที) สมาชิกลงทะเบียน

ขั้นตอนที่ 2 (30 นาที) แบ่งกลุ่มสมาชิกเพื่อทำแบบสอบถามชุดที่ 1 โดยแบ่งกลุ่มละ 8-10 คน และในแต่ละกลุ่มจะมีตัวแทนจากทีมผู้วิจัย 1 คน คอยชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรม และตอบข้อซักถามในกรณีที่มีข้อสงสัยในระหว่างการทำแบบสอบถาม เมื่อทำแบบสอบถามเสร็จตัวแทนจากคณะผู้วิจัยสอบถามความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และแจกผลประมาณการมูลค่าการลงทุนและความเสี่ยง ณ วันเกษียณ ของผู้เข้าร่วมอบรมเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นผลที่คำนวณด้วยวิธี Simulation โดยแสดงผลใน 2 กรณี คือ หนึ่ง สมาชิกลงทุนในแผนการลงทุนหลัก และสอง สมาชิกลงทุนในแผนการลงทุนสมดุลตามอายุ

ขั้นตอนที่ 3 (15 นาที) สมาชิกจับของว่าง พร้อมรับชมวีดิทัศน์ ให้ความรู้เรื่องการออมเพื่อการเกษียณอายุและแผนสมดุลตามอายุ

ขั้นตอนที่ 4 (40 นาที) สมาชิกรับฟังการบรรยายให้ความรู้ เรื่อง “การลงทุนเพื่อการเกษียณ และแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ”⁶ พร้อมเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามข้อสงสัย

ขั้นตอนที่ 5 (30 นาที) สมาชิกทำแบบสอบถาม ข. โดยมีตัวแทนจากคณะผู้วิจัยสอบถามความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ข.

ขั้นตอนที่ 6 (15 นาที) สมาชิกลงลายมือชื่อรับค่าสมนาคุณ

3.4.2) เนื้อหาและประเภทข้อมูลความรู้ที่ใช้ในการอบรม

เนื้อหาในส่วนของวีดิทัศน์ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ กบข. ในส่วนของการบรรยายประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ ประเภทของสินทรัพย์เพื่อการลงทุน ผลตอบแทนและความเสี่ยงของสินทรัพย์ประเภทต่างๆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณ แผนการลงทุนของ กบข. (แผนการลงทุนหลักและแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ) และแสดงผลการลงทุนในอนาคตของสมาชิกเป็นรายบุคคล โดยใช้ข้อมูลของสมาชิกและข้อมูลการลงทุนของ กบข. มาจำลองผลลัพธ์จากการลงทุนเสมือนจริง (Simulation) เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลการลงทุนที่เป็นไปได้ในอนาคตเมื่อสมาชิกมีอายุ 60 ปี โดยเปรียบเทียบให้เห็นการกระจายตัวของผลตอบแทนที่เป็นไปได้ระหว่างการลงทุนในแผนการลงทุนหลักและในแผนสมดุลตามอายุ หลังจากนั้นจึงอภิปรายเปรียบเทียบถึงผลตอบแทนและความเสี่ยงจากแผนการลงทุนดังกล่าว รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ซักถาม

⁶ เพื่อความกระชับของบทความ เอกสารประกอบการบรรยายให้ความรู้จะไม่ถูกรวมอยู่ในบทความนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านที่สนใจสามารถสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารการให้ความรู้ได้จากผู้เขียน

3.5) การวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถาม

ประสิทธิผลของการให้ความรู้อาจมีความแตกต่างกันได้ระหว่างบุคคล เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างดังกล่าวดีขึ้น จึงต้องนำปัจจัยส่วนบุคคลของตัวอย่างมาใช้ในการวิเคราะห์ ตารางที่ 2 แสดงปัจจัยส่วนบุคคลที่จะนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ประสบการณ์ลงทุน เป็นปัจจัยที่พบในการศึกษาในอดีตว่ามีผลในการจำแนกระดับความรู้ทางการเงิน (Van Rooij *et al.*, 2011a, 2011b) เช่น เพศหญิง ผู้มีการศึกษาสูง และผู้มีประสบการณ์ลงทุน จะเป็นผู้มีความรู้ทางการเงินสูง และมีความเป็นไปได้ว่าการให้ความรู้จะมีประสิทธิผลต่อผู้มีการศึกษาสูงและมีประสบการณ์ลงทุนมากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำกว่าและมีประสบการณ์ลงทุนน้อยกว่า นอกจากนี้ ภาระทางการเงินอาจเป็นปัจจัยจำแนกทั้งระดับความรู้ทางการเงินและประสิทธิผลของการให้ความรู้ เพราะภาระทางการเงินที่ต่างกันของสมาชิก อาจเกิดจากความรู้ทางการเงินที่ต่างกัน เช่น ผู้ที่มีความรู้ทางการเงินต่ำ มีแนวโน้มจะไม่สามารถบริหารเงินของตนเองได้อย่างเหมาะสม ในที่สุดจึงมีภาระทางการเงินสูง ในอีกด้านหนึ่ง ภาระทางการเงินที่สูงอาจจะทำให้สมาชิกมีความกังวลมากต่อความเพียงพอของรายได้ในปัจจุบันและผลการลงทุนในระยะสั้น จึงเป็นไปได้ว่าการให้ความรู้จะมีประสิทธิผลในการลดความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้นของเงินลงทุนใน กบข. สำหรับกลุ่มผู้ที่มีภาระทางการเงินสูงได้มากกว่ากลุ่มผู้ที่มีภาระทางการเงินต่ำกว่า สำหรับความสามารถในการจำแนกของสถานะสมรสและระดับรายได้ เกิดจากความเชื่อที่ว่าผู้ที่มีครอบครัวน่าจะมีการสนใจในการบริหารเงินมากกว่าผู้ไม่มีครอบครัว ในขณะที่ผู้มีรายได้ต่ำจะมีเงินออมน้อยจึงขาดความสนใจในการลงทุน

ในการวัดประสิทธิผลของการให้ความรู้ คณะผู้วิจัยสนใจวิเคราะห์ผลกระทบของการให้ความรู้ต่อระดับความรู้เรื่องการเงิน (Financial Literacy) ความกังวลต่อผลขาดทุนระยะสั้นของการลงทุนใน กบข. ความเห็นต่อหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ และระดับการยอมรับความเสี่ยง โดยตัวแปรเหล่านี้จะถูกวัดจากการตอบแบบสอบถามทั้งก่อนและหลังการให้ความรู้ ตารางที่ 3 แสดงการวัดค่าตัวแปรต่างๆ ที่จะถูกวัดก่อนและหลังการอบรม

ตารางที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ใช้เป็นตัวแปรหรือปัจจัยอิสระ

ปัจจัยส่วนบุคคล	คำอธิบาย
เพศ	ชาย = 1 หญิง = 0
อายุ	อายุ หน่วยเป็นปี
สถานภาพสมรส	สมรส = 1 โสด = 0
ระดับการศึกษา 1	ระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี = 1 อื่นๆ = 0
ระดับการศึกษา 2	ระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาโทหรือสูงกว่า = 1 อื่นๆ = 0
รายได้รวม	รายได้ หน่วยเป็นบาทต่อเดือน
ภาระทางการเงินระดับต่ำกว่า 25% ของรายได้	ภาระระดับต่ำ (ต่ำกว่า 25% ของรายได้) = 1 ภาระระดับอื่น (ไม่ต่ำกว่า 25% ของรายได้) = 0
ภาระทางการเงินระดับปานกลาง ระหว่าง 25% ถึง 80% ของรายได้	ภาระระดับปานกลาง (ระหว่าง 25-80% ของรายได้) = 1 ภาระระดับอื่น (ที่ไม่มีภาระระดับปานกลาง) = 0
ประสบการณ์การลงทุน	มีประสบการณ์ลงทุนในตลาดทุน = 1 ไม่มีประสบการณ์ ในตลาดทุน = 0

ตารางที่ 3 ตัวแปรที่ใช้วัดประสิทธิผลของการอบรม (ใช้เป็นตัวแปรตาม)

ตัวแปรชี้วัด	คำอธิบาย
ความรู้เรื่องการเงิน	จำแนกระหว่างผู้ที่เปรียบเทียบผลตอบแทนและความเสี่ยงของการลงทุนได้ถูกต้องจากการอ่านกราฟการเคลื่อนไหวของราคา คะแนนความรู้มีค่าระหว่าง 0 ถึง 2 คะแนน
ความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณ	จำแนกระหว่างผู้ที่ตอบว่า “มั่นใจ” และ “ไม่มั่นใจ”
ทัศนคติต่อความเสี่ยง	จำแนกระหว่างผู้ที่ประเมินตนเองว่าเป็นคนที่ “รับความเสี่ยงได้” และ “ไม่ชอบความเสี่ยง”
ความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้น	จำแนกเป็น 4 ระดับ คือ ผู้ที่ “มีความกังวลมาก” “มีความกังวลบ้าง” “ไม่มีความกังวล” และ “ไม่มีความมีสนใจ” ต่อรายงานการลดลงของมูลค่าเงินลงทุนใน กบข. ของผู้ตอบ
การยอมรับความเสี่ยง	จำแนกจากการคาดหวังที่สมาชิกมีต่อ กบข. เป็น 4 ระดับ คือ “ต้องไม่สูญเสียเงินต้น แม้ผลตอบแทนต่ำ” “มีความเสี่ยงจากการสูญเสียเงินต้นได้บ้าง แต่ให้มีผลตอบแทนสม่าเสมอ” “มีความเสี่ยงจากการสูญเสียเงินต้นได้มากขึ้น แต่เน้นโอกาสได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้น” และ “มีความเสี่ยงจากการสูญเสียเงินต้นส่วนใหญ่ได้ แต่เน้นผลตอบแทนสูงสุดในระยะยาว”

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังสนใจว่า หลังการอบรม เมื่อผู้เข้าร่วมอบรมได้รู้จักแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุมากขึ้น ได้เห็นผลการลงทุนของตนเองผ่านการจำลองสถานการณ์เสมือนจริง (Simulation) โดยเปรียบเทียบระหว่างแผนการลงทุนหลักและแผนสมดุลตามอายุ ทั้งในด้านผลตอบแทนคาดหวังและความเสี่ยงแล้ว จะมีผลต่อพฤติกรรมการเลือกแผนการลงทุนอย่างไร ซึ่งพฤติกรรมการเลือกแผนการลงทุน ถูกวัดด้วยแบบสอบถามได้ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตัวแปรที่ใช้วัดการตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของการเลือกแผนการลงทุน

ตัวแปรสะท้อนการตัดสินใจ	คำอธิบาย
ความเห็นต่อหลักการของแผนสมดุลงตามอายุ	จำแนกระหว่างผู้ที่ “เห็นด้วย” และ “ไม่เห็นด้วย”
ความเหมาะสมของแผนสมดุลงตามอายุ	จำแนกระหว่างผู้ที่เห็นว่าแผนสมดุลงตามอายุเป็นแผนการลงทุนที่ “เหมาะสม” และ “ไม่เหมาะสม” กับตน
การเปลี่ยนแปลงแผนการลงทุน	จำแนกระหว่างผู้ที่เห็นว่า “จะเปลี่ยนแผนการลงทุนของตน” และ “จะไม่เปลี่ยนแผนการลงทุนของตน” เป็นแผนสมดุลงตามอายุ
การนำแผนการลงทุนแบบสมดุลงตามอายุเป็นแผนการลงทุนหลัก	จำแนกระหว่างผู้ที่ “เห็นด้วย” และ “ไม่เห็นด้วย” ต่อการนำแผนการลงทุนแบบสมดุลงตามอายุเป็นแผนการลงทุนหลักสำหรับสมาชิก กบข.

3.5.1) การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลในการจำแนกระดับความรู้เรื่องการเงิน และทัศนคติต่อการลงทุน

คณะผู้วิจัยใช้วิธีสมการถดถอยเชิงพหุ (Multivariate Ordinary Least Squares Regression-OLS) เพื่อการทดสอบความแตกต่างในระดับความรู้เรื่องทางการเงิน โดยมีตัวแปรตามเป็นคะแนนความรู้เรื่องการเงิน ซึ่งวัดจากจำนวนข้อที่สมาชิกตอบคำถามเกี่ยวกับผลตอบแทนและความเสี่ยงได้ถูกต้อง โดยมีรูปสมการดังนี้

$$Y_i = a + b_1 \cdot X_{i,1} + b_2 \cdot X_{i,2} + \dots + b_n \cdot X_{i,n} + e_i \quad (1)$$

โดย Y_i คือ คะแนนความรู้เรื่องการเงินของตัวอย่างที่ i

$X_{i,j}$ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยที่ j ของตัวอย่างที่ i เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภาระทางการเงิน และรายได้รวม เป็นต้น ตามที่แสดงในตารางที่ 2 ทั้งนี้ปัจจัยส่วนบุคคลที่จะนำเข้ามาใช้ในสมการจะถูกคัดเลือกด้วยวิธี Forward Selection (Wald)⁷

⁷ ข้อได้เปรียบของการใช้ Selection Procedure เช่น Forward Selection (Wald) คือ ทำให้สามารถระบุกลุ่มของปัจจัย (ตัวแปรอิสระ) ที่มีอิทธิพลในการจำแนกตัวแปรตามมากที่สุดได้ แบบจำลองจึงมีตัวแปรตามในจำนวนที่เหมาะสม อีกทั้งยังทำให้เห็นถึงอิทธิพลของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม เมื่อตัวแปรอิสระที่ไม่จำเป็นได้ถูกตัดออกไปแล้ว นอกจากนี้ยังช่วยลดโอกาสของการเกิดปัญหา Multicollinearity

การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่อาจส่งผลต่อการจำแนกความมั่นใจต่อความเพียงพอหลังเกษียณ และทัศนคติต่อความเสี่ยง ใช้วิธีสมการถดถอย LOGIT (Binary Logistic Regression) เนื่องจากตัวแปรตามซึ่งในที่นี้ คือ ความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณถูกจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ มั่นใจ และไม่มั่นใจ ในขณะที่ทัศนคติต่อความเสี่ยงก็ถูกจัดเป็น 2 กลุ่มเช่นกัน คือ สามารถแบกรับการสูญเสียเงินต้นได้ กับไม่สามารถแบกรับการสูญเสียเงินต้นได้ การวิเคราะห์ที่จึงต่างจากการวิเคราะห์ตัวแปรชนิดต่อเนื่อง ซึ่งแทนที่จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของขนาดตัวแปรตามกับตัวแปรกำหนด การวิเคราะห์จะเชื่อมโยงความน่าจะเป็นของการเกิดขึ้นของเหตุการณ์เข้ากับขนาดของตัวแปรกำหนด สมการถดถอย LOGIT เชื่อมโยงขนาดความน่าจะเป็นอย่างมีเงื่อนไข Y_i^* ที่ตัวแปรตามจะเกิดขึ้น ($Y_i = 1$) เมื่อตัวแปรกำหนด X มีขนาดที่สังเกตได้ โดยมีรูปแบบการเป็นฟังก์ชัน Logistic ดังนี้

$$Y_i^* = \frac{1}{1 + e^{-(\alpha + \beta_1 X_{i,1} + \beta_2 X_{i,2} + \dots + \beta_n X_{i,n})}} \quad (2)$$

โดย Y_i^* คือ $\Pr(Y_i = 1 | X_{i,1}, X_{i,1}, \dots, X_{i,n})$

Y_i คือ ความมั่นใจต่อความเพียงพอหลังเกษียณ มีค่า 1 เมื่อหน่วยตัวอย่างมั่นใจ และ 0 เมื่อหน่วยตัวอย่างไม่มั่นใจ หรือ การประเมินความสามารถในการแบกรับความเสี่ยงของตนเอง มีค่า 1 เมื่อหน่วยตัวอย่างประเมินว่าแบกรับได้ และ 0 เมื่อหน่วยตัวอย่างประเมินว่าแบกรับไม่ได้

$X_{i,j}$ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยที่ j ของตัวอย่างที่ i

3.5.2) ประสิทธิภาพของการให้ความรู้ต่อระดับความรู้เรื่องการเงินและทัศนคติต่อการลงทุน

ในการทดสอบประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อระดับความรู้เรื่องทางการเงินและทัศนคติในการลงทุน ผลของการตอบแบบสอบถามระหว่างก่อนและหลังการเข้ารับความรู้จะถูกนำมาเปรียบเทียบ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนแรก เปรียบเทียบคะแนนความรู้เรื่องทางการเงินโดยเฉลี่ยของตัวอย่าง สัดส่วนของตัวอย่างที่มีความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณ สัดส่วนของตัวอย่างที่ยอมรับการสูญเสียเงินต้นจากการลงทุนใน กบข. ได้ สัดส่วนของตัวอย่างที่มีความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้นในระดับต่างๆ และสัดส่วนของตัวอย่างที่เห็นด้วยต่อหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ ระหว่างก่อนและหลังเข้าอบรมความรู้ทางการเงิน เพื่อวิเคราะห์ในเบื้องต้นว่าการให้ความรู้จะสามารถยกระดับความรู้เรื่องการเงินให้สูงขึ้นและส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการลงทุนหรือไม่ ซึ่งเป็นตัวสะท้อนประสิทธิผลของการให้ความรู้

ขั้นตอนที่สอง นำการเปลี่ยนแปลงที่วัดได้ในขั้นตอนแรกมาศึกษาเพิ่มเติมว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยใดบ้าง ผลที่ได้จากขั้นตอนนี้จะทำให้ทราบว่า การให้ความรู้ในรูปแบบที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้จะเกิดประสิทธิผลกับบุคคลลักษณะใด (Profile) ได้มาก และบุคคลลักษณะใดได้น้อย ซึ่งจะมีประโยชน์ในการวางแผนการให้ความรู้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการให้ความรู้ ขั้นตอนนี้วิเคราะห์ด้วยวิธี Binary Logistic Regression ในรูปสมการเดียวกับสมการที่ (2) โดยมีตัวแปรตามเป็นการเปลี่ยนแปลงในความรู้เรื่องการเงิน ความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้น การยอมรับความเสี่ยง และการเห็นด้วยกับแผนสมมูลตามอายุ

3.5.3) การวิเคราะห์ประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อกระบวนการตัดสินใจ

ในการวิเคราะห์ผลของการให้ความรู้ต่อขั้นตอนต่างๆ ของการตัดสินใจ คณะผู้วิจัยจะคิดตัวอย่างให้เหลือแต่ผู้ลงทุนในแผนการลงทุนหลักของ กบข. และก่อนการอบรมไม่เห็นด้วยหรือไม่แน่ใจต่อหลักการลงทุนแบบสมมูลตามอายุ ทำให้เหลือตัวอย่างรวม 311 คน ในขั้นตอนนี้ แล้วใช้การเปรียบเทียบสัดส่วนของตัวอย่างย่อยที่ถูกคัดกรองเป็นลำดับ (Conditional Probability) เพื่อตอบคำถามดังนี้

- การตระหนักถึงการมีอยู่ของแผนการลงทุนทางเลือกก่อนการให้ความรู้ จะทำให้การให้ความรู้มีประสิทธิผลในการทำให้สมาชิกเปลี่ยนมาเห็นด้วยกับหลักการลงทุนแบบสมมูลตามอายุเพิ่มขึ้นหรือไม่ (จาก Awareness สู่ Agreement) ทดสอบโดยเปรียบเทียบสัดส่วนสมาชิกที่หันมาเห็นด้วยในหลักการของแผนการลงทุนใน 2 ตัวอย่างย่อย คือ กลุ่มที่ตระหนักถึงการมีอยู่ของแผนการลงทุนทางเลือกก่อนการให้ความรู้ และกลุ่มที่ไม่ตระหนักถึงการมีอยู่ของแผนการลงทุนทางเลือกก่อนการให้ความรู้ หากสัดส่วนของผู้เห็นด้วยในกลุ่มแรกมีมากกว่า แสดงว่าการตระหนักถึงแผนการลงทุนทางเลือกมีผลต่อประสิทธิผลของการให้ความรู้ในการทำให้สมาชิกเห็นด้วยกับหลักการลงทุนดังกล่าว
- การที่สมาชิกเห็นด้วยกับหลักการลงทุนแบบสมมูลตามอายุ เพิ่มโอกาสที่สมาชิกจะเห็นว่าแผนการลงทุนดังกล่าวมีความเหมาะสมกับตนหรือไม่ (จาก Agreement สู่ Evaluation) โดยเปรียบเทียบสัดส่วนสมาชิกที่เห็นว่าแผนการลงทุนเหมาะสมกับตนใน 2 ตัวอย่างย่อย คือ กลุ่มที่หลังการอบรมมีความเห็นด้วยกับหลักการลงทุนแบบสมมูลตามอายุ กับตัวอย่างที่หลังการอบรมมีความไม่เห็นด้วยกับหลักการดังกล่าว หากสัดส่วนที่เห็นว่าเหมาะสมของกลุ่มแรกมีมากกว่า แสดงว่าการเห็นด้วยในหลักการลงทุนมีผลต่อประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการทำให้สมาชิกเห็นว่าแผนการลงทุนนั้นเหมาะสมกับตน

- การที่สมาชิกเห็นว่าแผนการลงทุนสอดคล้องตามอายุเหมาะสมกับตน เพิ่มโอกาสที่สมาชิกตั้งใจจะเปลี่ยนการลงทุนเป็นแผนดังกล่าวหรือไม่ (จาก *Evaluation* สู่ *Adoption*) โดยเปรียบเทียบสัดส่วนสมาชิกที่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุนใน 2 ตัวอย่างย่อย คือ กลุ่มที่หลังการอบรมเห็นว่าแผนการลงทุนสอดคล้องตามอายุเหมาะสมกับตน และกลุ่มที่หลังการอบรมเห็นว่าแผนการลงทุนสอดคล้องตามอายุไม่เหมาะสมกับตน หากสัดส่วนที่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุนของกลุ่มแรกมากกว่า แสดงว่าการเห็นว่าเหมาะสมมีผลต่อประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการทำให้สมาชิกตั้งใจเปลี่ยนแผนการลงทุน
- การที่สมาชิกตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุน เพิ่มโอกาสที่สมาชิกจะเห็นว่า กบข. ควรเปลี่ยนให้แผนสอดคล้องตามอายุเป็นแผนการลงทุนหลักหรือไม่ (จาก *Adoption* สู่ *Suggestion*) โดยเปรียบเทียบสัดส่วนสมาชิกที่เห็นว่าควรให้เป็นแผนหลักใน 2 ตัวอย่างย่อย คือ กลุ่มที่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุน กับตัวอย่างที่ไม่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุน

4. ผลการศึกษา (Results)

ตารางที่ 5 แสดงการกระจายตัวของตัวอย่างไปตามลักษณะต่างๆ ที่สะท้อนปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลจากตารางแสดงว่าตัวอย่างมีการกระจายตัวไปตามเพศชายและหญิงในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ในด้านอายุ ตัวอย่างมีการกระจายไปในทุกช่วงอายุ โดยช่วงอายุ 36-50 ปี มีสัดส่วนสูงสุด ซึ่งสะท้อนสัดส่วนอายุของสมาชิก กบข. ที่ส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน ในด้านการศึกษา ตัวอย่างมีการกระจายไปในทุกระดับการศึกษา โดยตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีสัดส่วนสูงสุด ในด้านรายได้ ตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือน 8,000-30,000 บาท มีสัดส่วนใกล้เคียงกับตัวอย่างที่มีรายได้ 30,001-60,000 บาท โดยตัวอย่างที่มีรายได้สูงกว่า 60,000 บาท มีสัดส่วนต่ำสุด สำหรับภาระทางการเงิน ตัวอย่างมีการกระจายไปในทุกระดับภาระ โดยตัวอย่างที่มีภาระทางการเงินต่ำกว่า 25% ของรายได้มีสัดส่วนสูงสุด ในด้านประสบการณ์ลงทุนในตลาดทุน ตัวอย่างที่ไม่มีประสบการณ์ลงทุนมีสัดส่วนสูงถึง 84% กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวอย่างสำหรับงานวิจัยนี้มีการกระจายตัวในคุณสมบัติส่วนบุคคลด้านต่างๆ ค่อนข้างดี แม้จะมีการกระจุกตัวของตัวอย่างที่ไม่มีประสบการณ์ลงทุน

ตารางที่ 5 การกระจายตัวของตัวอย่างตามปัจจัยส่วนบุคคล

	จำนวน (คน)	สัดส่วน (%)
เพศ		
ชาย	376	54.0
หญิง	326	46.0
รวม	702	100.0
อายุ		
21-35 ปี	221	31.5
36-50 ปี	301	43.3
51-60 ปี	177	25.2
รวม	702	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	284	40.5
สมรส	417	59.5
รวม	701	100.0
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	131	19.0
ปริญญาตรี	372	53.0
สูงกว่าปริญญาตรี	197	28.0
รวม	700	100.0
รายได้รวม		
8,000-30,000 บาท/เดือน	268	41.1
30,001-60,000 บาท/เดือน	266	40.8
มากกว่า 60,000 บาท/เดือน	118	18.1
รวม	652	100.0
ระดับภาระทางการเงิน		
ต่ำกว่า 25% ของรายได้รวม	334	48.0
25-80% ของรายได้รวม	279	40.0
มากกว่า 80% ของรายได้รวม	81	12.0
รวม	694	100.0
ประสบการณ์ลงทุนในผลิตภัณฑ์ตลาดทุน		
ไม่มีประสบการณ์	585	84.0
มีประสบการณ์	112	16.0
รวม	697	100.0

ตารางที่ 6 ความรู้เรื่องทางการเงินและทัศนคติต่อการลงทุนของตัวอย่าง

	ก่อนการให้ความรู้		หลังการให้ความรู้	
	จำนวน (คน)	สัดส่วน (%)	จำนวน (คน)	สัดส่วน (%)
ความรู้เรื่องทางการเงิน				
มี (2 คะแนน)	323	46.5	475	68.3
มี (1 คะแนน)	346	49.8	203	29.2
ไม่มี (0 คะแนน)	26	3.7	17	2.4
รวม	695	100.0	695	100.0
ความมั่นใจต่อความเพียงพอหลังเกษียณของตนเอง (NA = ไม่มีคำถามหลังอบรม)				
มั่นใจ	479	68.3	NA	NA
ไม่มั่นใจ	222	31.7	NA	NA
รวม	701	100.0	NA	NA
การยอมรับความเสี่ยงจากการลงทุนของ กบข.				
รับความเสี่ยงจากการขาดทุนเงินต้นได้บ้างหรือ ไม่ได้เลย	617	88.0	483	68.8
รับความเสี่ยงจากการขาดทุนเงินต้นได้มาก	84	12.0	219	31.2
รวม	701	100.0	702	100.0
ความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้น				
กังวลมาก	58	8.3	27	3.8
กังวล	379	54.0	372	53.0
ไม่กังวล	218	31.1	280	39.9
ไม่สนใจ	47	6.7	23	3.3
รวม	702	100.0	702	100.0
ความเห็นต่อหลักการของแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ				
เห็นด้วย	316	45.1	520	74.1
ไม่เห็นด้วย	384	54.9	182	25.9
รวม	700	100.0	702	100.0

ตารางที่ 6 แสดงการกระจายตัวของตัวอย่างไปตามความรู้เรื่องทางการเงิน และตัวแปรต่างๆ ที่สะท้อนทัศนคติต่อการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุ ประกอบด้วย ความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณของตนเอง การยอมรับความเสี่ยงจากเงินลงทุนของตนใน กบข. ความกังวลต่อผลขาดทุนระยะสั้น และความเห็นต่อหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ จากตารางจะเห็นว่าก่อนการอบรม สัดส่วนสมาชิกที่มีความรู้เรื่องทางการเงิน (ระดับ 2 คะแนน) เท่ากับ 46.5% แต่หลังการอบรม สัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 68.3% ในขณะที่ ก่อนการอบรม สัดส่วนสมาชิกที่รับความเสี่ยงจากการขาดทุนเงินต้นได้บ้างหรือไม่ได้เลยเท่ากับ 88% สัดส่วนดังกล่าวลดลงเหลือ 69% หลังการอบรม นอกจากนี้ ก่อนการอบรม สัดส่วนตัวอย่างที่มีความกังวลต่อการขาดทุนในระยะสั้นเท่ากับ 62.3% สัดส่วนดังกล่าวลดลงเหลือ 56.8% หลังการอบรม ประเด็นสุดท้ายคือการเห็นด้วยต่อหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ พบว่ามีสัดส่วนสมาชิกที่เห็นด้วยเพิ่มขึ้น จาก 45.1% ก่อนการอบรม เป็น 74.1% หลังการอบรม

4.1) ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการจำแนกความรู้เรื่องทางการเงิน ความมั่นใจต่อความเพียงพอ และทัศนคติต่อความเสี่ยง

ตารางที่ 7 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับระดับความรู้เรื่องการเงิน ความมั่นใจต่อความเพียงพอ และทัศนคติต่อความเสี่ยง โดยปัจจัยทั้งสามถูกวัดก่อนผู้ตอบแบบสอบถามจะเข้าร่วมรับการอบรม ผลการศึกษาที่ใช้สมการถดถอยเชิงพหุชี้ให้เห็นว่าคะแนนที่ชีวิตระดับความรู้เรื่องทางการเงินมีความสัมพันธ์จริงกับระดับการศึกษา โดยตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงสุดตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีลงมา 0.102 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 2 คะแนน) ในขณะที่ความแตกต่างในปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยอื่น การศึกษานี้ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับความรู้เรื่องทางการเงิน

ในตารางที่ 7 การวิเคราะห์ปัจจัยระดับความมั่นใจต่อความเพียงพอและทัศนคติต่อความเสี่ยงได้ใช้สมการถดถอย LOGIT และชี้วัดความสัมพันธ์โดยระดับและความมีนัยสำคัญของค่า Odd Ratio ที่เกิดกับตัวแปรกำหนดหรือตัวแปรอิสระ ค่า Odd Ratio แสดงขนาดโดยเปรียบเทียบของโอกาส (Odd) ที่เหตุการณ์ตามปัจจัย Y_i ในสมการที่ (2) จะเกิดขึ้นเมื่อตัวแปรอิสระมีขนาดเพิ่มขึ้น 1 หน่วย การเปรียบเทียบทำโดยอ้างอิงกับโอกาสการเกิดขึ้นของเหตุการณ์เมื่อตัวแปรอิสระมีขนาดเดิม การตีความค่า Odd Ratio เทียบเคียงกับค่า 1.00 หากค่า Odd Ratio เท่ากับ 1.00 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ Y_i แต่หากค่า Odd Ratio มากกว่า 1.00 แสดงว่า การเพิ่มขึ้นของตัวแปรอิสระบ่งชี้โอกาสที่เพิ่มขึ้นของการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ Y_i ในขณะที่ค่า Odd Ratio ที่น้อยกว่า 1.00 ชี้ว่า การเพิ่มขึ้นของตัวแปรอิสระบ่งชี้โอกาสที่ลดลง

ระดับความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณมีความสัมพันธ์กับระดับของภาระทางการเงิน และรายได้รวมในปัจจุบัน โดยค่า Odd Ratio ของผู้ที่มีภาระทางการเงินต่ำ เท่ากับ 3.748 ซึ่งว่าตัวอย่างที่มีภาระทางการเงินต่ำมีโอกาสเป็น 3.748 เท่าที่จะมีความมั่นใจว่ารายได้จะเพียงพอ เมื่อเทียบกับตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มภาระทางการเงินต่ำ ในขณะที่ค่า Odd Ratio ของกลุ่มที่มีภาระทางการเงินปานกลาง เท่ากับ 1.563 จึงตีความได้ในทำนองเดียวกันว่า กลุ่มมีภาระปานกลางมีโอกาสเป็น 1.563 เท่าของกลุ่มที่ไม่ใช่ภาระทางการเงินปานกลาง การตีความโดยใช้ค่า Odd Ratios ในกรณีนี้เปรียบเทียบยาก ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงแปลงค่า Odd Ratios เป็นค่า Odds สำหรับแต่ละกลุ่ม คือกลุ่มที่มีภาระสูง ปานกลาง และต่ำ โดยที่หากกำหนดให้ค่า Odds สำหรับกลุ่มที่มีภาระสูงเท่ากับ 0.5 แล้ว ค่า Odds สำหรับกลุ่มที่มีภาระต่ำและปานกลางจะเท่ากับ 0.79 และ 0.61 ตามลำดับ จากผลการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยจึงสรุปว่า ภาระทางการเงินมีความสัมพันธ์ในทางลบกับระดับความมั่นใจ กล่าวคือ ยิ่งภาระทางการเงินสูง โอกาสที่จะมั่นใจจะยิ่งลดลง นอกจากนี้ รายได้รวมที่สูงขึ้นทำให้มีโอกาสเป็นผู้ที่มั่นใจในความเพียงพอสูงขึ้น โดยรายได้รวมที่เพิ่มขึ้น 1 บาท ค่า Odds ของการเป็นผู้ที่มั่นใจในความเพียงพอ เพิ่มขึ้น 0.0017% กล่าวโดยสรุปได้ว่า ตัวอย่างที่มีภาระทางการเงินต่ำ และมีรายได้ในปัจจุบันสูง มีโอกาสที่สูงกว่าตัวอย่างที่เหลือในการเป็นผู้ที่มั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณของตน

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อความเสี่ยง คือ เพศ อายุ และประสบการณ์ลงทุนในผลิตภัณฑ์ตลาดทุน โดยค่า Odd Ratio ระหว่างชายกับหญิง เท่ากับ 1.742 ซึ่งสะท้อนว่าตัวอย่างที่เป็นเพศชายมีโอกาสที่จะเป็นผู้ที่รับความเสี่ยงได้ คิดเป็น 1.742 เท่าของโอกาสที่ตัวอย่างเพศหญิงจะเป็นผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้ ในขณะที่ค่า Odd Ratio ของปัจจัยอายุที่เท่ากับ 0.979 ซึ่งว่า เมื่ออายุมากขึ้น ตัวอย่างมีโอกาสที่จะรับความเสี่ยงได้น้อยลง โดยอายุที่เพิ่มขึ้น 1 ปี โอกาสจะลดลง 2.1% เมื่อเทียบกับโอกาสของตัวอย่างรายนั้น เมื่อปีก่อน ผลลัพธ์ที่พบนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าความสามารถในการรับความเสี่ยงแปรผกผันกับอายุ (Morin & Suarez, 1983) สุดท้าย ค่า Odds Ratio ของปัจจัยประสบการณ์ลงทุนที่เท่ากับ 2.321 ซึ่งว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ลงทุนมีโอกาสที่จะสามารถรับความเสี่ยงได้มากกว่า โดยโอกาสโดยเปรียบเทียบมีระดับเป็นกว่า 2 เท่าของผู้ไม่มีประสบการณ์ เมื่อประมวลผลลัพธ์ตามตารางที่ 7 คณะผู้วิจัยจึงสรุปว่า ตัวอย่างเพศชาย ซึ่งมีอายุน้อยกว่า แต่มีประสบการณ์ลงทุนในตลาดทุน จะมีโอกาสที่สูงกว่าตัวอย่างที่เหลือ ที่เชื่อว่าตนเองจะสามารถรับความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นได้

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และความรู้เรื่องทางการเงิน ความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณ และทัศนคติต่อความเสี่ยง

ปัจจัยอิสระ	ตัวแปรตาม		
	คะแนนความรู้เรื่องการเงิน	มีความมั่นใจต่อความเพียงพอ	ยอมรับได้ต่อการขาดทุนเงินต้น
ค่าคงที่	1.410 (0.000)	0.818 (0.349)	1.487 (0.272)
เพศ	×	×	1.742 (0.001)
อายุ	×	×	0.979 (0.011)
สถานภาพสมรส	×	×	×
ระดับการศึกษา 1	×	×	×
ระดับการศึกษา 2	0.102 (0.043)	×	×
รายได้รวม	×	1.000017 (0.000)	×
ภาระทางการเงินระดับต่ำ	×	3.748 (0.001)	×
ภาระทางการเงินระดับปานกลาง	×	1.563 (0.018)	×
ประสบการณ์ในตลาดทุน	×	×	2.321 (0.001)

หมายเหตุ: ตารางนี้แสดงผลจาก Ordinary Least Squares Regression หรือ OLS (มีตัวแปรตามเป็นคะแนนที่บ่งชี้ความรู้เรื่องทางการเงิน) และจาก Binary Logistic Regressions หรือ LOGIT (มีตัวแปรตามเป็นการมีความมั่นใจต่อความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณ และการยอมรับได้ต่อการขาดทุนเงินต้น) โดยสำหรับสมการ OLS ตัวเลขในตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยอิสระ และสำหรับสมการ LOGIT ตัวเลขในตารางแสดงค่า Odd Ratio หรือ e^b ของปัจจัยอิสระ ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่า p-value ของค่าสัมประสิทธิ์จากสมการ OLS และของค่า Odd Ratios จากสมการ LOGIT เครื่องหมาย × สะท้อนว่า จากการคัดเลือกตัวแปรอิสระด้วย Forward Selection (Wald) ตัวแปรนั้นไม่มีผลต่อการจำแนกกลุ่มของตัวอย่าง จึงไม่นำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ของ OLS และ LOGIT

4.2) ประสิทธิภาพของการให้ความรู้ต่อระดับความรู้เรื่องทางการเงิน และทัศนคติต่อการลงทุน

ในการวัดประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อระดับความรู้เรื่องทางการเงินและการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติต่อการลงทุน คณะผู้วิจัยได้จำแนกทัศนคติเป็น 3 ด้าน คือ ความกังวลต่อผลการขาดทุนระยะสั้น ความเห็นต่อแผนสมมูลตามอายุ และความคาดหวังต่อผลการลงทุน แล้วทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนของความรู้เรื่องด้านการเงินและทัศนคติ ระหว่างก่อนและหลังการบรรยายให้ความรู้ว่ามีเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยใช้ Paired-Samples t-Test แต่ในกรณีตัวแปรเชิงกลุ่มที่มีการแยกออกมากกว่า 2 กลุ่ม เช่น ความกังวลต่อผลการขาดทุนระยะสั้นที่แบ่งเป็น 4 ระดับ ในกรณีนี้จะใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการให้ความรู้ด้วย McNemar-Bowker Test ซึ่งผลการศึกษาได้แสดงสรุปไว้ในตารางที่ 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 ความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการให้ความรู้

ตัวแปรตาม	เปรียบเทียบก่อน/หลังการให้ความรู้	ผลการเปรียบเทียบ
ความรู้เรื่องการเงิน	มีสัดส่วนผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องเพิ่มขึ้น	ใช่
ความกังวลต่อผลการขาดทุนระยะสั้น	มีผู้ที่ลดความกังวลในสัดส่วนที่มีนัยสำคัญ	ใช่
ความเห็นต่อแผนสมมูลตามอายุ	มีผู้ที่เปลี่ยนมาเห็นด้วยในสัดส่วนที่มีนัยสำคัญ	ใช่
ความคาดหวังต่อผลการลงทุน	มีผู้ที่ยอมรับความเสี่ยงได้เพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มีนัยสำคัญ	ใช่

หมายเหตุ: ตารางนี้แสดงผลจากการทดสอบความแตกต่างด้านความรู้เรื่องทางการเงินและทัศนคติต่อความเสี่ยงและการลงทุนของตัวอย่างระหว่างก่อนและหลังการอบรม การทดสอบการเปลี่ยนแปลงของความรู้ทางการเงินใช้วิธี Paired-Samples T-Test การทดสอบการเปลี่ยนแปลงของความกังวลต่อผลขาดทุนระยะสั้น ความเห็นด้วยต่อแผนสมมูลตามอายุ และความคาดหวังต่อผลการลงทุน ใช้วิธี McNemar-Bowker Test การทดสอบใช้ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ในประเด็นแรก ความรู้เรื่องทางการเงิน ผลแสดงได้เห็นว่า การให้ความรู้มีผลทำให้ระดับความรู้เรื่องการเงินสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งเป็นผลที่สรุปมาจาก

คะแนนความรู้เรื่องทางการเงิน (เต็ม 2 คะแนน) เฉลี่ยก่อนการอบรม 1.43 (SD = 0.566)
 คะแนนความรู้เรื่องทางการเงิน (เต็ม 2 คะแนน) เฉลี่ยหลังการอบรม 1.66 (SD = 0.523)

ประเด็นที่สอง ความกังวลต่อผลการขาดทุนระยะสั้น คณะผู้วิจัยทดสอบสมมติฐานด้วยตัวสถิติ McNemar-Bowker Test ด้วยระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 พบว่าการให้ความรู้ทำให้ระดับความกังวลต่อการเห็นรายงานการลดลงของมูลค่าการลงทุนของ กบข. ลดลง ดังแสดงเป็นตัวเลขสัดส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามดังนี้

ระดับความกังวล	กังวลมาก	กังวล	ไม่กังวล
ก่อนให้ความรู้	9%	58%	33%
หลังให้ความรู้	4%	56%	40%

ประเด็นที่สาม ความเห็นต่อแผนสมดุตามอายุ คณะผู้วิจัยทดสอบสมมติฐานด้วยตัวสถิติ McNemar-Bowker Test ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95% พบว่าการให้ความรู้มีผลทำให้ความเห็นต่อหลักการลงทุนแบบสมดุตามอายุเปลี่ยนแปลงไป แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเป็นไปในเชิงบวก โดยมีสัดส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามดังนี้

ความคิดเห็น	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
ก่อนการอบรม	45%	55%
หลังการอบรม	74%	26%

ประเด็นที่สุดท้าย การปรับเปลี่ยนความคาดหวังต่อผลการลงทุนใน กบข. โดยการเปรียบเทียบระดับของเงินต้นที่ยอมสูญเสียได้ เพื่อแลกกับโอกาสในการรับผลตอบแทนที่สูงขึ้น จากการลงทุนใน กบข. ระหว่างก่อนและหลังการให้ความรู้นั้น จากการทดสอบด้วย McNemar-Bowker Test คณะผู้วิจัยพบว่า ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% หลังการบรรยายให้ความรู้ ตัวอย่างสามารถยอมรับความเสี่ยงได้สูงขึ้น โดยมีสัดส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามดังนี้

ความเสี่ยงบนเงินต้น	ต้องปลอดภัย	เสี่ยงได้บ้าง	เสี่ยงได้มากขึ้น	เสี่ยงส่วนใหญ่ได้
ก่อนการอบรม	63%	25%	7%	5%
หลังการอบรม	39%	30%	21%	10%

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับประสิทธิผลของการอบรมให้ความรู้

ในส่วนนี้ค่าการเปลี่ยนแปลงของคะแนนความรู้เรื่องทางการเงินและตัวชี้วัดทัศนคติต่อการลงทุนเพื่อการเกษียณระหว่างก่อนและหลังการให้ความรู้ ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาว่ามีปัจจัยส่วนบุคคลใดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ โดยวัดการเปลี่ยนแปลงเป็น 1 หากมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่คาดหวัง (เช่น คะแนนความรู้เพิ่มขึ้น หรือความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้นลดลง) และ 0 หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนไปในทิศทางที่ต่างจากผลที่คาดหวังจากการอบรม การวิเคราะห์ใช้วิธี Binary Logistic Regression ผลที่ได้จะแสดงให้เห็นถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของการให้ความรู้ ผลการศึกษาแสดงในตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการบรรยายให้ความรู้

ปัจจัยอิสระ	ตัวแปรตาม			
	การเพิ่มขึ้นของความรู้เรื่องทางการเงิน	การลดลงของความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้น	การเพิ่มขึ้นของความเห็นด้วยต่อแผนสมมูลตามอายุ	รับความเสี่ยงจากการลงทุนได้เพิ่มขึ้น
ค่าคงที่	×	0.319 (0.000)	2.868 (0.000)	4.587 (0.000)
เพศ	×	×	×	×
อายุ	×	×	×	0.955 (0.000)
สถานภาพสมรส	×	×	×	×
การศึกษา 1	×	×	×	×
การศึกษา 2	×	×	×	×
รายได้รวม	×	×	×	×
ภาระทางการเงิน 1	×	0.836 (0.614)	×	×
ภาระทางการเงิน 2	×	0.517 (0.006)	×	×
ประสบการณ์ในตลาดทุน	×	×	1.769 (0.044)	×

หมายเหตุ: ตารางนี้แสดงผลจาก Binary Logistic Regressions หรือ LOGIT โดยตัวเลขในตารางแสดงค่า Odd Ratio หรือ e^b ของปัจจัยอิสระ ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่า p-value ของค่า Odd Ratios จากสมการ LOGIT เครื่องหมาย × สะท้อนว่า จากการคัดเลือกตัวแปรอิสระด้วย Forward Selection (Wald) ตัวแปรนั้นไม่มีผลต่อการจำแนกกลุ่มของตัวอย่าง จึงไม่ได้นำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ของ LOGIT

ผลการวิเคราะห์ด้วย Forward Selection (Wald) ไม่พบว่ามี่ปัจจัยส่วนบุคคลใดที่มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของคะแนนความรู้เรื่องทางการเงินของตัวอย่างหลังผ่านการอบรม⁸ เมื่อวิเคราะห์ร่วมกัน ผลในตารางที่ 7 และ 8 จึงชี้โดยนัยว่า แม้อัจจัยส่วนบุคคลจะมีผลในการจำแนกระดับความรู้เรื่องทางการเงินของตัวอย่าง และการให้ความรู้ในรูปแบบการอบรมจะมีส่วนในการยกระดับความรู้ของตัวอย่าง แต่ความแตกต่างในความสามารถของตัวอย่างที่จะยกระดับความรู้ผ่านการอบรม ไม่มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างในปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ การศึกษา และภาระทางการเงิน

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังพบว่า ภาระทางการเงินมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้นของการลงทุน อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์นี้มีนัยสำคัญกับกลุ่มที่มีภาระทางการเงินปานกลางเท่านั้น โดยมีค่า Odd Ratio เท่ากับ 0.517 ซึ่งบ่งชี้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีภาระทางการเงินระดับสูงและต่ำ ผู้ที่มีภาระทางการเงินปานกลางมีโอกาสน้อยกว่าที่จะมีความกังวลลดลงภายหลังการอบรม ผลที่พบนี้แตกต่างจากสิ่งที่คณะผู้วิจัยคาดไว้ว่า ภาระทางการเงินจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับโอกาสในการลดความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้น โดยหลังจากสมาชิกได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการลงทุนระยะยาวแล้ว ผู้ที่มีภาระทางการเงินต่ำ ซึ่งน่าจะมีความกังวลด้านรายได้ต่ำอยู่แล้ว จึงมีโอกาสในการลดความกังวลได้น้อยที่สุด ในขณะที่ผู้ที่มีภาระทางการเงินสูง ซึ่งน่าจะมีความกังวลด้านรายได้สูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะสั้น การให้ความรู้จึงมีโอกาสในการลดความกังวลได้มากที่สุด

อย่างไรก็ตาม ผลที่แสดงในตารางที่ 9 กลับบ่งชี้ว่า ตัวอย่างกลุ่มที่มีภาระทางการเงินปานกลางมีโอกาสในการลดความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้นได้น้อยที่สุด เมื่อคณะผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมพบว่า หลังการอบรมทั้งสามกลุ่มรายได้มีสัดส่วนสมาชิกที่มีความกังวลลดลงมากกว่าสัดส่วนสมาชิกที่มีความกังวลสูงขึ้น โดยกลุ่มรายได้ปานกลางมีสัดส่วนของผู้ที่มีความกังวลลดลงน้อยที่สุด คือ 16.3% ในขณะที่กลุ่มรายได้สูงและกลุ่มรายได้ต่ำมีสัดส่วนของผู้ที่มีความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้นลดลง 23.5% และ 22.22% ตามลำดับ ในกรณีของกลุ่มภาระทางการเงินต่ำ ซึ่งได้ผลต่างจากที่คณะผู้วิจัยคาดไว้ อาจเป็นไปได้ว่า สมาชิกกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการลงทุนและมีความสนใจผลการลงทุนของตนใน กบข. สูงอยู่แล้ว แต่อาจยังมีความเข้าใจและทัศนคติต่อความเสี่ยงของการลงทุนระยะยาวไม่ถูกต้อง การให้ความรู้จึงสามารถลดความกังวลของสมาชิกในกลุ่มนี้ได้มาก เมื่อเทียบกับกลุ่มภาระทางการเงินปานกลางที่อาจให้ความสนใจต่อผลการลงทุนน้อยกว่า ในขณะที่กลุ่มภาระทางการเงินสูงเป็นกลุ่มที่มีความกังวลด้านรายได้ในปัจจุบันสูงอยู่แล้ว การให้ความรู้จึงลดความกังวลต่อความเสี่ยงระยะสั้นได้มากเช่นกัน

⁸ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงไม่ได้ประมาณการสมการ Binary Logistic Regression สำหรับตัวแปรเพิ่มขึ้นของความรู้เรื่องทางการเงิน

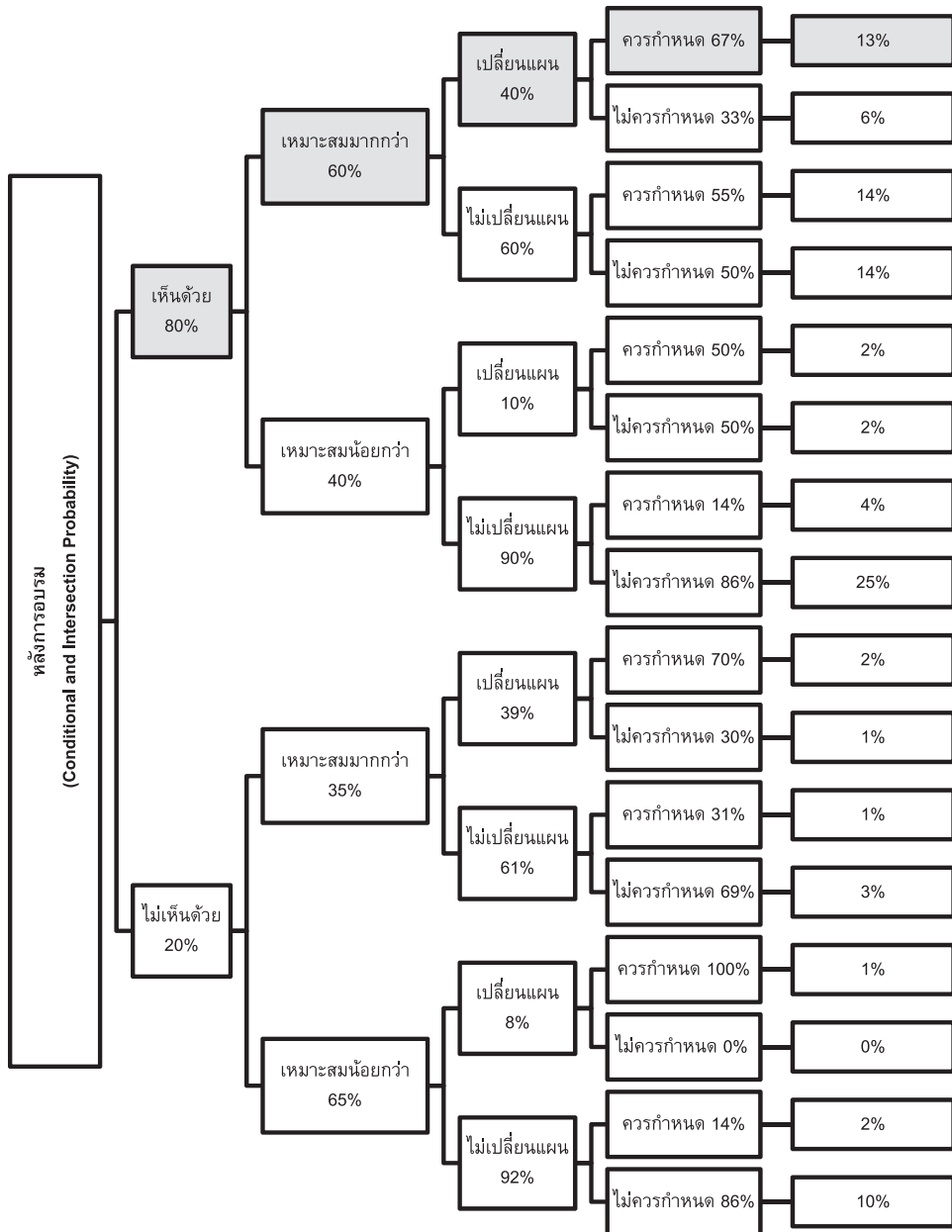
สำหรับผลของการให้ความรู้ต่อการเพิ่มขึ้นของการเห็นด้วยในหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ คณะผู้วิจัยพบว่า ประสิทธิภาพลงทุนในตลาดทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ “เปลี่ยนความเห็นเป็นเห็นด้วย” ต่อหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ หลังการให้ความรู้ กับตัวอย่างที่ “ไม่เปลี่ยนความเห็นเป็นเห็นด้วย” โดยสมาชิกที่มีประสิทธิภาพในตลาดทุนมีโอกาสเปลี่ยนมาเห็นด้วยมากกว่า ผลการศึกษาชี้สะท้อนว่าประสิทธิภาพในตลาดทุนช่วยเสริมผลของการอบรม และสนับสนุนให้สมาชิกสามารถเข้าใจถึงหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุได้ดีขึ้น ในประเด็นสุดท้าย ประสิทธิภาพของการให้ความรู้ต่อการปรับเปลี่ยนความคาดหวังต่อผลการลงทุนใน กบข. คณะผู้วิจัยพบว่าอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นปัจจัยสำคัญในการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ “ยอมรับการสูญเสียเงินต้นได้มากขึ้น” กับตัวอย่างที่ “ไม่ยอมรับการสูญเสียเงินต้นได้มากขึ้น” โดยค่า Odd Ratio ของอายุเท่ากับ 0.955 ซึ่งชี้ว่าภายหลังการอบรม ผู้มีอายุมากจะยังมีโอกาสน้อยลง ที่จะเปลี่ยนใจไปให้ความเสี่ยงมากกว่าเดิม

4.4) ประสิทธิภาพของการให้ความรู้ต่อการกระบวนการตัดสินใจ

ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ผลของการอบรมให้ความรู้ต่อขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการตัดสินใจเลือกแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ เริ่มตั้งแต่ความตระหนักต่อแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุจะมีผลให้การให้ความรู้มีประสิทธิภาพต่อการสร้างความเข้าใจในหลักการลงทุนนี้เพิ่มขึ้นหรือไม่ เมื่อเกิดความเข้าใจแล้วจะมีผลให้บุคคลเห็นว่าแผนการลงทุนนี้มีความเหมาะสมกับตนหรือไม่ ความเห็นว่าจะเหมาะสมจะส่งผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแผนการลงทุนของบุคคลหรือไม่ และในที่สุดจะส่งผลต่อการแนะนำแผนการลงทุนนี้ต่อไปหรือไม่

ก่อนการทดสอบในส่วนนี้ ตัวอย่างจะถูกกรองให้เหลือแต่เฉพาะผู้ที่ยังไม่ได้เปลี่ยนแผนการลงทุนของตนใน กบข. ออกจากแผนหลัก และก่อนการให้ความรู้ เป็นผู้ที่มีความไม่เห็นด้วยหรือไม่แน่ใจต่อหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ ซึ่งจะทำให้เหลือตัวอย่าง 311 คน

รูปที่ 1 แสดงสัดส่วนของตัวอย่างออกตามคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามหลังการให้ความรู้ โดยเริ่มจากสัดส่วนระหว่างตัวอย่างที่ตอบว่าเห็นด้วย (80%) และ ไม่เห็นด้วย (20%) ต่อหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ (ได้ 2 กลุ่มย่อย) หลังจากนั้นกลุ่มย่อยจะถูกแบ่งตามความเห็นว่าจะเหมาะสมกับการลงทุนของผู้ตอบหรือไม่ (ได้ 4 กลุ่มย่อย) แล้วจึงถูกแบ่งตามความเห็นว่าจะเปลี่ยนแผนการลงทุนเป็นสมดุลตามอายุหรือไม่ อีกต่อหนึ่ง (ได้ 8 กลุ่มย่อย) และท้ายที่สุด จึงถูกแบ่งตามความเห็นว่าจะ กบข. ควรเปลี่ยนให้แผนสมดุลตามอายุเป็นแผนการลงทุนหลักหรือไม่ (ได้ 16 กลุ่มย่อย) โดยตัวเลขที่อยู่ในวงเล็บของแต่ละกลุ่มย่อยแสดง Conditional Probability และตัวเลขในแถวตั้งสุดท้ายแสดง Intersection Probability

รูปที่ 1 ประสิทธิภาพของการให้ความรู้ต่อการตัดสินใจเลือกแผนการลงทุน

ผลการศึกษาที่แสดงอยู่ในรูปที่ 1 สามารถนำมาสรุปผลการทดสอบว่าการให้ความรู้ มีผลต่อขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการตัดสินใจเลือกแผนการลงทุนแบบสมดุลตามอายุอย่างไร ดังแสดงไว้ในตารางที่ 10 ในขั้นตอนแรก จาก Awareness ไป Agreement คณะผู้วิจัยพบว่า หลังการให้ความรู้ ผู้ที่เดิมไม่เห็นด้วยหรือไม่มีความเห็นต่อหลักการลงทุนของแผนสมดุลตามอายุ เปลี่ยนมาเห็นด้วย 80% โดยการตระหนักถึงแผนลงทุนทางเลือกก่อนเข้ารับความรู้มีผลต่อสัดส่วนดังกล่าว คือ กลุ่มที่รับทราบมาก่อน แต่ยังไม่ได้เปลี่ยนแผน มีสัดส่วนผู้เห็นด้วยกับหลักการลงทุนสมดุลตามอายุ 84% ในขณะที่กลุ่มที่ไม่ได้รับทราบมาก่อน มีสัดส่วนผู้เห็นด้วยกับหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ 74% (ขณะที่ตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ไม่มีผลต่อค่าสัดส่วนดังกล่าว) คณะผู้วิจัยจึงสรุปว่า การให้ความรู้เพิ่มโอกาสให้ตัวอย่างมีความเห็นด้วยในหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุมากขึ้น และถ้าผู้รับทราบมาก่อนว่ามีแผนการลงทุนทางเลือก จะโอกาสให้มีความเห็นด้วยในหลักการสมดุลตามอายุสูงขึ้นไปอีก

ในขั้นตอนที่สองจาก Agreement ไป Evaluation (หรือ Preference) คณะผู้วิจัยพบว่า หลังการให้ความรู้ ผู้ที่เดิมไม่เห็นด้วยหรือไม่มีความเห็นต่อหลักการลงทุนของแผนสมดุลตามอายุ เห็นว่าแผนสมดุลตามอายุมีความเหมาะสมกับตนมากกว่าแผนหลักในปัจจุบัน 55% โดยหลังการให้ความรู้ กลุ่มที่เห็นด้วยกับหลักการสมดุลตามอายุ มีสัดส่วนผู้เห็นว่าแผนสมดุลตามอายุเหมาะสมกับตน 60% แต่ในกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับหลักการสมดุลตามอายุหลังการอบรม มีสัดส่วนผู้เห็นว่าแผนสมดุลตามอายุเหมาะสมกับตน 35% คณะผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การให้ความรู้เพิ่มโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมจะเห็นว่าแผนสมดุลตามอายุเหมาะสมกับตน โดยหลังการให้ความรู้ ผู้ที่เห็นด้วยกับหลักการลงทุนดังกล่าว มีโอกาสมากขึ้นที่จะเห็นว่าแผนการลงทุนนี้เหมาะสมกับตน เมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่เห็นด้วย ดังนั้นหากการให้ความรู้สามารถทำให้ผู้รับการอบรมเห็นด้วยในหลักการสมดุลตามอายุได้ก็จะเพิ่มโอกาสที่ผู้รับการอบรมนั้นจะพิจารณาว่าแผนลงทุนดังกล่าวเหมาะสมกับตนให้สูงขึ้น

ตารางที่ 10 ผลกระทบของการให้ความรู้ต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกแผนการลงทุน

ขั้นตอนการตัดสินใจ หลังการให้ความรู้ (ขั้นตอนก่อน สู่ ขั้นตอนถัดมา)	การตอบ ใช่ ในขั้นตอนก่อนหน้ามี ผลต่อการตอบ ใช่ ขั้นตอนถัดมา	เปรียบเทียบสัดส่วนของผู้ตอบ ใช่ ในขั้นตอนถัดมา ระหว่างมีเงื่อนไข ว่าต้องตอบ ใช่ และ ไม่ใช่ ในขั้นตอนก่อนหน้า
Awareness สู่ Agreement	มีผล	84% vs. 74%
Agreement สู่ Evaluation	มีผล	60% vs. 35%
Evaluation สู่ Adoption	มีผล	40% vs. 10%
Adoption สู่ Suggestion	มีผล	67% vs. 55%

หมายเหตุ: ตารางนี้แสดงผลจากการทดสอบผลของการให้ความรู้ต่อขั้นตอนต่างๆ ของการตัดสินใจเลือกแผนการลงทุน โดยทดสอบสมมติฐานด้วยวิธี Paired-Samples T-Test การทดสอบใช้ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ในขั้นตอนที่สามจาก Evaluation ไป Adoption คณะผู้วิจัยพบว่า หลังการให้ความรู้ ผู้ที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่มีความเห็นต่อหลักการลงทุนของแผนสมดุตามอายุ ตอบว่าคิดจะเปลี่ยนแผนการลงทุนมาเป็นสมดุตามอายุ 26% ในขณะที่ กลุ่มที่เห็นด้วยในหลักการและเห็นว่าแผนสมดุตามอายุเหมาะสมกับตน มีสัดส่วนสมาชิกที่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุน 40% และสัดส่วนดังกล่าวแปรผกผันกับอายุ ในขณะที่กลุ่มที่ไม่เห็นว่าแผนสมดุตามอายุเหมาะสมกับตน มีสัดส่วนสมาชิกที่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุนเพียง 10% และไม่ขึ้นกับอายุ ประเด็นที่น่าสนใจในที่นี้คือ แม้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะเห็นว่าแผนสมดุตามอายุจะมีความเหมาะสมกับตน แต่มีผู้ที่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุนในกลุ่มดังกล่าวเพียง 40% ซึ่งสัดส่วนที่น้อยนี้ไม่น่าจะมาจากการไม่รู้ถึงกระบวนการเปลี่ยนแผน เพราะในการให้ความรู้ คณะผู้วิจัยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเปลี่ยนแผนการลงทุนไว้ด้วย พฤติกรรมการไม่เปลี่ยนแผนการลงทุนดังกล่าวสอดคล้องกับพฤติกรรม Inertia ที่พบมากในกลุ่มผู้ลงทุนในกองทุนบำเหน็จบำนาญในหลายๆ ประเทศ (IOPS, 2012 และ Beshears et al., 2006) อย่างไรก็ตาม การไม่เปลี่ยนแผนการลงทุนของตัวอย่างกลุ่มนี้ อาจเกิดจากการประเมินอย่างสมเหตุสมผลของสมาชิกว่า สถานะเดิมเป็นสถานะที่สมาชิกเห็นว่าเหมาะสมแล้ว จึงยืนยันที่จะลงทุนในแผนการลงทุนหลักเช่นเดิม

ในขั้นตอนที่สุดท้ายจาก Adoption ไป Suggestion คณะผู้วิจัยพบว่า หลังการให้ความรู้ กลุ่มที่เดิมไม่เห็นด้วยหรือไม่มีความเห็นต่อหลักการลงทุนของแผนสมดุตามอายุ มีสัดส่วนผู้ที่ตอบว่า กบข. ควรกำหนดให้แผนสมดุตามอายุเป็นแผนการลงทุนหลัก (แทนที่แผนหลักในปัจจุบัน) 35% กลุ่มที่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุน มีสัดส่วนสมาชิกที่เห็นว่า กบข. ควรกำหนดให้แผนสมดุตาม

อายุเป็นแผนการลงทุนหลัก 67% ในขณะที่กลุ่มที่ไม่ตั้งใจจะเปลี่ยนแผนการลงทุนมีสัดส่วนสมาชิกที่เห็นว่า กบข. ควรกำหนดให้แผนสมดุลตามอายุเป็นแผนการลงทุนหลักเพียง 55%

5. การอภิปรายผลและบทสรุป (Discussion and Conclusion)

งานวิจัยชิ้นนี้มีประเด็นศึกษาที่สำคัญ 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่ง ปัจจัยส่วนบุคคลสามารถใช้จำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลในระดับความรู้เรื่องทางการเงิน และทัศนคติต่อการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุหรือไม่ ประเด็นที่สอง การให้ความรู้ในรูปแบบอบรมมีประสิทธิผลต่อการยกระดับความรู้เรื่องทางการเงิน และปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุหรือไม่ และประเด็นที่สาม การให้ความรู้ทางการเงินในรูปแบบอบรมมีผลต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแผนการลงทุนจากแผนการลงทุนหลัก ซึ่งเป็นแผนการลงทุนแรกเข้า (Default Plan) มาเป็นแผนสมดุลตามอายุหรือไม่

การศึกษาในส่วนแรก คณะผู้วิจัยพบว่าความรู้เรื่องทางการเงินมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีความรู้เรื่องทางการเงินก่อนการอบรม ในขณะที่ความรู้ที่มั่นใจถึงความเพียงพอของรายได้หลังเกษียณ มีความสัมพันธ์กับภาระทางการเงินและระดับรายได้ในปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้ที่มีรายได้สูงและมีภาระการเงินในระดับต่ำจะมีความรู้ที่มั่นใจถึงความเพียงพอหลังเกษียณสูงกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ เช่น Agnew และ Szykman (2005) Bodie (2003) และ Dvorak และ Hanley (2010) ที่พบว่ากลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสำหรับการออมเพื่อการเกษียณอายุได้แก่ผู้ที่มีรายได้ต่ำ ในส่วนปัจจัยที่กำหนดทัศนคติต่อความเสี่ยง พบว่า เพศชาย ผู้ที่มีอายุน้อย และผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการลงทุนในตลาดทุน เห็นว่าตนเองเป็นผู้มีการยอมรับความเสี่ยงได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาก่อนหน้าอีกเช่นกัน

การส่งเสริมให้เกิดความรู้ทางการเงินที่เพิ่มขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ให้บุคคลมีความรู้เพียงพอที่จะตัดสินใจทางการเงินเพื่อรองรับการเกษียณได้อย่างเหมาะสมนั้น มีข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรที่ต้องใช้ในการสนับสนุนการให้ความรู้ดังกล่าว อาทิ ระยะเวลาและงบประมาณในการดำเนินงาน ดังนั้นการเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยเริ่มต้นที่ระดับการศึกษา ระดับรายได้ และภาระทางการเงิน จะทำให้การดำเนินการส่งเสริมมีประสิทธิภาพขึ้นได้ จากการศึกษากลุ่มเป้าหมายที่ควรให้ความสำคัญลำดับต้น ได้แก่ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ โดยเฉพาะที่ต่ำกว่าอุดมศึกษา ผู้มีรายได้น้อย และผู้มีภาระทางการเงินสูง โดยเฉพาะที่สูงกว่า 80% ของรายได้ อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของการให้ความรู้อาจเกิดขึ้นไม่เท่ากันในปัจเจกบุคคลที่มีความต่างกัน อาทิ เพศ อายุ และประสบการณ์การลงทุน

ในประเด็นที่สอง คณะผู้วิจัยทดสอบประสิทธิผลของการให้ความรู้ทางการเงินการลงทุนในรูปแบบการจัดอบรม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุ และถูกออกแบบมาให้เกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อการเกษียณอายุของผู้เข้าร่วมอบรมโดยตรง ผลการศึกษพบว่า การให้ความรู้ในรูปแบบดังกล่าวมีประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้เรื่องทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Madrian และ Shea (2001) และ Skimmyhorn (2012) ที่พบว่าการให้ความรู้ในรูปแบบการอบรมมีประสิทธิผลเช่นกัน อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ไม่พบหลักฐานที่เชื่อมโยงได้ว่าความแตกต่างในปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเพิ่มพูนความรู้ที่ต่างกัน นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังพบว่า การอบรมมีผลในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อเกษียณอายุในทิศทางที่ต้องการอย่างมีนัยสำคัญ แต่ผลในการปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการลงทุนมีความแตกต่างกันระหว่างตัวอย่างที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน กล่าวคือ ทำให้ตัวอย่างที่มีความกังวลต่อความผันผวนในระยะสั้นของการลงทุนมีสัดส่วนลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีภาระทางการเงินสูงและต่ำ ทำให้สมาชิกที่เห็นด้วยกับหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในตลาดทุน และทำให้สมาชิกประเมินว่าสามารถรับความเสี่ยงจากการลงทุนได้เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย

ประเด็นสุดท้ายจากผลการศึกษพบว่า ผลของการให้ความรู้ต่อการเลือกแผนการลงทุนสมดุลตามอายุของผู้เข้ารับการอบรมเป็นไปตามขั้นตอนการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์และบริการตามหลักการของการตลาด กล่าวคือ ถ้าผู้เข้ารับการอบรมมีการตระหนักมาก่อนว่า ตนมีสิทธิเลือกแผนการลงทุนสำหรับกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการทำให้ผู้เข้ารับการอบรมหันมาเห็นด้วยในหลักการของแผนสมดุลตามอายุจะสูงขึ้น และเมื่อผู้เข้ารับการอบรมเห็นด้วยในหลักการของแผนสมดุลตามอายุ ประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการทำให้ผู้เข้ารับการอบรมหันมาเห็นว่าแผนสมดุลตามอายุมีความเหมาะสมกับตนจะสูงขึ้น เช่นกัน

การให้ความรู้จะส่งผลต่อจนถึงขั้นตอนสำคัญที่สุด ได้แก่ การทดลองใช้หรือการเลือกว่าแผนสมดุลตามอายุมีความเหมาะสมกับตน การศึกษพบว่า ประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแผนการลงทุนมาเป็นแผนสมดุลตามอายุในตัวอย่างกลุ่มที่เห็นด้วยต่อหลักการสมดุลตามอายุจะสูงกว่ากลุ่มที่ไม่เห็นด้วย และขั้นตอนสุดท้าย ได้แก่ ขั้นตอนการแนะนำให้กับบุคคลอื่น หรือการแนะนำให้ กบข. เปลี่ยนแผนสมดุลตามอายุเป็นแผนการลงทุนหลัก การศึกษาพบว่า หากผู้เข้ารับการอบรมต้องการเปลี่ยนแผนการลงทุนของตนเป็นสมดุลตามอายุ ประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการแนะนำให้แผนสมดุลตามอายุเป็นแผนการลงทุนหลักจะสูงขึ้น

คณะผู้วิจัยสรุปว่า การให้ความรู้ทางการเงินในรูปแบบอบรมมีประสิทธิผล สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจทางการเงินได้ โดยประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการตัดสินใจใน

ขั้นตอนก่อนหน้า จะส่งผลให้ประสิทธิผลของการให้ความรู้ต่อการตัดสินใจในขั้นตอนถัดมาอย่างมีนัยสำคัญ ในการศึกษาครั้งนี้ การให้ความรู้ในรูปแบบอบรมตามที่คณะผู้วิจัยได้ออกแบบ ก่อให้เกิดประสิทธิผลที่ต่อเนื่องกันในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจเลือกแผนลงทุนที่ร้อยละ 13 ซึ่งการจะกำหนดว่าประสิทธิผลของการให้ความรู้จะต้องอยู่ในระดับใด เมื่อเปรียบเทียบกับระดับร้อยละ 13 ตามที่คณะผู้วิจัยพบ จึงจะเป็นที่พึงพอใจนั้น ถือเป็นนโยบายและการชั่งน้ำหนักของหน่วยงานที่จะนำผลการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้

จากผลการศึกษา คณะผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

1. เนื่องจากการศึกษาพบว่า การให้ความรู้ทางการเงินสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการลงทุนเพื่อการเกษียณได้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเสนอว่า การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลมีความรู้เรื่องทางการเงิน (Financial Literacy) ที่เกี่ยวข้อง ส่งผลต่อความสามารถในการตัดสินใจทางการเงินที่สอดคล้องกับเป้าหมายได้

2. การดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุน ให้บุคคลมีความรู้เรื่องทางการเงินที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มที่ยังมีช่องว่างความรู้ทางการเงินสูง โดยสำหรับการออมเพื่อการเกษียณอายุ ควรเน้นที่กลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำ รายได้ต่ำ และภาวะทางการเงินสูง เนื่องจากมีช่องว่างด้านความรู้และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนสูง

3. การดำเนินการให้ความรู้ที่จะเกิดประสิทธิผล ควรให้ความสำคัญกับลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมาย เช่น หากวัตถุประสงค์ของการให้ความรู้คือการชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของหลักการลงทุนแบบสมดุลตามอายุ กลุ่มเป้าหมายที่จะมีประสิทธิผลสูงคือกลุ่มที่มีประสบการณ์ลงทุนในตลาดทุน

4. การให้ความรู้ที่จะเกิดประสิทธิผลในการเลือกและเปลี่ยนแปลงแผนการลงทุนเองโดยผู้เข้ารับการอบรมควรให้ความสำคัญกับผลของการให้ความรู้ต่อขั้นตอนต่างๆ ของการตัดสินใจเลือกแผนการลงทุนของบุคคล เนื่องจากผลจากขั้นตอนแรกของการตัดสินใจ จะส่งผลต่อประสิทธิผลของการตัดสินใจในขั้นตอนถัดมา

Reference

- Agnew, J. & Szykman, L., (2005). Asset Allocation and Information Overload: The Influence of Information Display, Asset Choice and Investor Experience. *Journal of Behavioral Finance*, 6, 57-70.
- Ameriks, J. & Zeldes, S., (2001). How Do Household Portfolio Shares Vary with Age?. *Working Paper*, Columbia University, Graduate School of Business.
- Bernheim, B. D., (1995). Do Households Appreciate Their Financial Vulnerabilities? An Analysis of Actions, Perceptions, and Public Policy. *Tax Policy and Economic Growth*, American Council for Capital Formation, Washington DC, 1-30.
- Bernheim, B. D., (1998). Financial Illiteracy, Education, and Retirement Saving. *Living with Defined Contribution Pensions*, Pension Research Council, Philadelphia, 38-68.
- Bernheim, B. D. & Garrett, D.M., (2003). The Effects of Financial Education in the Workplace: Evidence from a Survey of Households. *Journal of Public Economics*, 87, 1487-1519.
- Beshears, J., Choi, J., Laibson, D. & Madrian, B., (2006). The Importance of Default Options for Retirement Savings Outcomes: Evidence from the United States. *NBER Working Paper*, No. 12009.
- Bodie, Z., (2003). Thoughts on the Future: Lifecycle Investing in Theory and Practice. *Financial Analysts Journal*, Jan/Feb, 24-29.
- Christelis, D., Jappelli, T. & Padula, M., (2010). Cognitive Abilities and Portfolio Choice. *European Economic Review*, 54, 18-39.
- Clark, R. L. & Schieber, S. J., (1998). Factors Affecting Participation Rates and Contribution Levels in 401(k) Plans. *Living with Defined Contribution Pensions*. Pension Research Council, Philadelphia, 69-97.
- Clark, R., d' Ambrosio, M. B. & Sawant, K., (2003). Financial Education and Retirement Savings. *Sustainable Community Development: What Works, What Doesn't and Why Conference*, Federal Reserve System.

- Dolvin, S. D. & Templeton, W. K., (2006). *Financial Education and Asset Allocation. Financial Service Review*, 15 (2), 133-149.
- Dvorak, T. & Hanley, H., (2010). Financial Literacy and the Design of Retirement Plans. *The Journal of Socio-Economics*, 39, 643-652.
- Gerardi, K., Goette, L. & Meier, S., (2010). Financial Literacy and Subprime Mortgage Delinquency: Evidence from a Survey Matched to Administrative Data, *Working Paper*, Federal Reserve Bank Atlanta.
- Government Pension Fund (GPF), (2015). *Annual Report*. (can be found in www.gpf.or.th/download/annual/Gpf2557.pdf)
- Guiso, L. & Jappelli, T., (2008). Financial Literacy and Portfolio Diversification. *EUI Working Paper*.
- Hilgert, M. A., Hogarth, J. M. & Beverly, S. G., (2003). Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior. *Federal Reserve Bulletin*, 89 (7), 309-322.
- Impavido, G., Lasagabaster, E. & Garcia-Huitron, M., (2010). New policies for mandatory defined contribution pensions: Industrial organization models and investment products. *World Bank Working Paper No. 54894*, The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank.
- International Organization of Pension Supervisors (IOPS), (2012). Supervising Default Investment Funds. *IOPS Working Paper*, No. 18.
- Joo, S. H. & Grable, J. E., (2005). Employee Education and the Likelihood of Having a Retirement Savings Program. *Financial Counseling and Planning*, 16 (1), 37-49.
- Kim, J., Kratzer, C. Y., & Leech, I. E., (2001). Impacts of Workplace Financial Education on Retirement Plans. *Proceedings of Association for Financial Counseling and Planning Education*, 28.
- Kotler, P. (1994). *Marketing Management*, Prentice-Hall, New Jersey, USA.
- Lusardi, A., (2000). *Saving for Retirement: The Importance of Planning*. Research Dialogue. New York: TIAA-CREF Institute.

- Lusardi, A., (2003). Savings and the Effectiveness of Financial Education. *Pension Research Council Working Paper 2003-14*.
- Lusardi, A., (2008a). Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs. *NBER working paper #13824*.
- Lusardi, A., (2008b). Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice?. *NBER working paper #14084*.
- Lusardi, A., & Mitchell, O.S., (2007). Baby Boomer Retirement Security: The Role of Planning, Financial Literacy, and Housing Wealth. *Journal of Monetary Economics*, 54, 205-224.
- Madrian, B. & Shea, D., (2001). The Power of Suggestion: Inertia in 401(k) Participation and Savings Behavior. *The Quarterly Journal of Economics*, 116(4), 1149-1187.
- Morin, R. & Suarez, A., (1983). Risk aversion revisited. *Journal of Finance*, 38, 1201-1216.
- Muller, L. A., (2000). Saving for Retirement: The Importance of Planning. *Research Dialogue*, New York: TIAA-CREFF Institute.
- OECD, 2013. *Pension Markets in Focus*, 2013 edition.
- Oehler, A. & Werner, C., (2008). Saving for Retirement: A case for Financial Education in Germany and UK: An Economic Perspective. *Journal of Consumer Policy*, 11, 253-283.
- Shum, P. & Faig, M., (2006). What Explains Household Stock Holdings?. *Journal of Banking and Finance*, 30, 2579-2597.
- Skimmyhorn, W., (2012). *Essays in Behavioral Household Finance*. PhD dissertation, Harvard University, Kennedy School.
- Stango, V. & Zinman, J., (2009). Exponential Growth Bias and Household Finance. *The Journal of Finance*, 64 (6), 2807-2849.
- Van Rooij, M., Lusardi, A. & Alessie, R., (2011a). Financial Literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101 (2), 449-472.

รัฐชัย ศีลาเจริญ และคณะ / ประสิทธิภาพของการให้ความรู้ต่อการตัดสินใจเลือก....

Van Rooij, M., Lusardi, A. & Alessie, R., (2011b). Financial Literacy and Retirement Planning in the Netherlands. *Journal of Economic Psychology*, 32, 593-608.

Van Rooij, M., Lusardi, A. & Alessie, R., (2012). Financial Literacy, Retirement Planning, and Wealth Accumulation. *Economics Journal*, 122 (5), 449-478.